

WSPÓŁPRACA
INNOWACJE
TURYSTYKA
ZRÓWNOWAŻONA

RAPORT Z WDROŻENIA STANDARDÓW TURYSTYKI ZRÓWNOWAŻONEJ W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM

GRUDZIEŃ 2024

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
1. PODSTAWY TURYSTYKI ZRÓWNOWAŻONEJ	7
1.1. Definicja	7
1.2. Turystyka zrównoważona a zrównoważony rozwój	7
1.3. Globalne Kryteria Turystyki Zrównoważonej	9
1.4. Zrównoważona destynacja turystyczna	10
1.5. Zrównoważone przedsiębiorstwo turystyczne	12
OPIS I ZAKRES BADANIA	15
2. ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA	16
2.1. Zarządzanie środowiskowe	16
Wyzwania środowiskowe	16
Energia i klimat	18
Woda	19
Odpady	20
Zanieczyszczenie	22
Ochrona przyrody	23
2.2. Aspekty społeczno-gospodarcze	25
Wyzwania społeczno-gospodarcze	25
Udział turystyki w gospodarce	26
Społeczności lokalne	27
Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami	28
Kultura	30
2.3. Zarządzanie rozwojem zrównoważonym	32
Strategia zrównoważonego rozwoju turystyki	32
Zarządzanie ruchem turystycznym	34
Zaangażowanie turystów	35
Zaangażowanie branży turystycznej	36
Produkty turystyczne	37
Odpowiedzialna promocja	38
3. ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE W FIRMACH TURYSTYCZNYCH	41
3.1. Zarządzanie środowiskowe	41
Energia	41
Transport	42
Klimat (śląd węglowy)	42
Woda	43
Odpady	44

3.2. Aspekty społeczne, gospodarcze i kulturowe	45
Warunki zatrudnienia	45
Zaangażowanie pracowników w rozwój zrównoważony	46
Działania na rzecz społeczności lokalnych	47
Kultura	48
Procedury zakupowe	49
3.3. Zarządzanie rozwojem zrównoważonym	50
Osoby odpowiedzialne	50
Wymagana dokumentacja	51
Współpraca z interesariuszami	52
Zaangażowanie klientów w działania zrównoważone	53
Certyfikacja zrównoważonej turystyki i hotelarstwa	54
Motywacja do działań w zakresie rozwoju zrównoważonego	54
4. DOBRE PRAKTYKI Z MAZOWIECKIEGO	55
Projekt „Tradycje mazowieckiej wsi dla turystyki i edukacji”	55
Projekt „Eko Zegrze”	55
Działania edukacyjne LOT „Lot nad Bugiem”	56
5. PODSUMOWANIE	57
5.1. Ocena ogólna	57
Zgodność z globalnymi kryteriami turystyki zrównoważonej	59
Aspekty kulturowe	59
Aspekty społeczno-gospodarcze	60
Aspekty środowiskowe	62
Zrównoważone zarządzanie turystyką	63
5.2. Dobre praktyki	65
Szkocja Net Zero — plan działań na rzecz klimatu	65
Sustainable Meetings Berlin - zrównoważony sektor MICE	66
Promocja turystyki zrównoważonej, Południowy Tyrol	67
Program „Partnerzy zrównoważonej destynacji” Dithmarschen, Niemcy	69
5.3. Rekomendacje	70
Zaangażowanie branży turystycznej w zrównoważony rozwój	70
Opracowanie minimalnych standardów dla wybranych kategorii produktów turystycznych	71
Zintegrowane działania na rzecz klimatu	72
Zwiększenie dostępności oferty turystycznej dla osób ze szczególnymi potrzebami	73
Uczestnictwo w konkursie Top 100 Green Destinations	74

WSTĘP

W ostatnich latach koncepcja zrównoważonego rozwoju turystyki zyskała znaczną uwagę na całym świecie ze względu na rosnące obawy dotyczące wpływu działalności turystycznej na środowisko, społeczeństwo i kulturę. Niestabilność geopolityczna, zmiany klimatyczne oraz zmiany społeczno-kulturowe (takie jak starzenie się społeczeństwa czy wymieranie kultur i tradycji) stawiają przed nami szereg wyzwań, które wymagają odpowiedzialnych i przemyślanych działań. W kontekście tych globalnych problemów, rozwój zrównoważony staje się nie tylko wyborem, ale również formalnym wymogiem stawianym przez UN Tourism. Unia Europejska, poprzez różne programy, takie jak „Europejski Zielony Ład, Strategia na rzecz zrównoważonej mobilności”, dyrektywa Green Claims czy dyrektywa CSRD (dyrektywa dotycząca niefinansowej sprawozdawczości przedsiębiorstw) nakłada na państwa członkowskie obowiązek wdrożenia określonych rozwiązań w zakresie zrównoważonego rozwoju, w tym również w sektorze turystyki.

Położone w centralnej części kraju województwo mazowieckie jest największym i jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się regionów w Polsce. Mazowsze wyróżnia się różnorodnym krajobrazem i bogatym dziedzictwem kulturowym, co czyni je niezwykle atrakcyjnym turystycznie. Oprócz stolicy kraju, Warszawy, popularnością cieszą się malownicze doliny rzek, takie jak Wisła i Bug, liczne szlaki kulturowe oraz tradycyjne wsie, które prezentują lokalne zwyczaje i rzemiosło. Region oferuje także unikalne walory przyrodnicze, w tym Kampinoski Park Narodowy, będący rezerwatem biosfery UNESCO, oraz wiele obszarów NATURA 2000 i parków krajobrazowych. Mimo swojego potencjału gospodarczo-turystycznego, Mazowsze stoi przed wyzwaniami społecznymi i środowiskowymi. Kompleksowe podejście do zrównoważonego rozwoju turystyki może pomóc w przezwyciężeniu tych trudności, jednocześnie zwiększając atrakcyjność regionu i jego konkurencyjność. Coraz więcej turystów, zarówno krajowych, jak i międzynarodowych, zwraca uwagę na kwestie środowiskowe i społeczne odwiedzanych destynacji. Jasno komunikowane działania Mazowsza na rzecz zrównoważonego rozwoju mogą stać się kluczowym elementem budowania jego wizerunku jako modelowego regionu turystyki zrównoważonej, przyciągającego świadomych podróżników i inwestorów.

Niniejszy raport jest wynikiem przeprowadzonego we wrześniu br. badania wśród jednostek samorządu terytorialnego (jst) odpowiedzialnych za zarządzanie turystyką, organizacji i firm turystycznych z województwa mazowieckiego. Głównym celem badania było dokonanie wstępnej oceny oraz weryfikacji poziomu wdrożenia praktyk turystyki zrównoważonej w województwie mazowieckim.

Raport przedstawia działania podjęte w ramach realizacji tych wymogów, analizuje kroki adaptacyjne polityk regionalnych do unijnych dyrektyw oraz ocenia efektywność wprowadzonych środków. Przedstawione dane i wnioski mają na celu nie tylko ocenę obecnego stanu, ale także wytyczenie dalszych kierunków działań w województwie, które pozwolą na skuteczne i efektywne zarządzanie turystyką w duchu zrównoważonego rozwoju.

Mazowsze już teraz aktywnie rozwija turystykę w sposób zrównoważony, a dzięki odważnym i nowatorskim rozwiązaniom może stać się inspirującym liderem nie tylko w Polsce, ale i w całej Europie.

CZĘŚĆ 01: WPROWADZENIE

1. PODSTAWY TURYSTYKI ZRÓWNOWAŻONEJ

Koncepcja turystyki zrównoważonej wywodzi się z rosnącej świadomości dotyczącej wpływu turystyki na środowisko naturalne, kulturę i tradycje i społeczności lokalne oraz miejsc odwiedzanych przez turystów. Pojęcie to zaczęło nabierać znaczenia w latach 80. i 90. XX wieku, kiedy to coraz większa liczba podróżujących zaczęła przyczyniać się do narastających problemów związanych z nadmiernym zużyciem zasobów, degradacją środowiska, zanikiem dziedzictwa kulturowego i nierównościami społecznymi w odwiedzanych destynacjach turystycznych.

W odpowiedzi na te wyzwania, organizacje międzynarodowe, takie jak Organizacja Narodów Zjednoczonych i UNESCO oraz Unia Europejska, zaczęły promować koncepcję turystyki zrównoważonej jako alternatywę dla tradycyjnego modelu rozwoju turystyki.

1.1. Definicja

Turystyka zrównoważona to, według UN Tourism,

"turystyka, w której w pełni uwzględnia się obecne i przyszłe skutki gospodarcze, społeczne i środowiskowe, biorąc pod uwagę potrzeby odwiedzających, branży, środowiska i społeczności przyjmujących".

Według UN Tourism, zrównoważona turystyka zakłada:

- Optymalne wykorzystanie zasobów środowiskowych, które stanowią kluczowy element rozwoju turystyki, utrzymując podstawowe procesy ekologiczne i pomagając zachować dziedzictwo naturalne i różnorodność biologiczną.
- Poszanowanie autentyczności społeczno-kulturowej społeczności przyjmujących, ochronę ich dziedzictwa kulturowego i tradycyjnych wartości oraz przyczynianie się do międzykulturowego zrozumienia i tolerancji.
- Zapewnienie rentownej, długoterminowej działalności gospodarczej, zapewniającej wszystkim zainteresowanym stronom korzyści społeczno-gospodarcze, które są sprawiedliwie rozdzielane, w tym poprzez stabilne zatrudnienie i możliwości zarobkowania oraz usługi społeczne dla społeczności przyjmujących, a także przyczynianie się do zmniejszenia ubóstwa.

1.2. Turystyka zrównoważona a zrównoważony rozwój

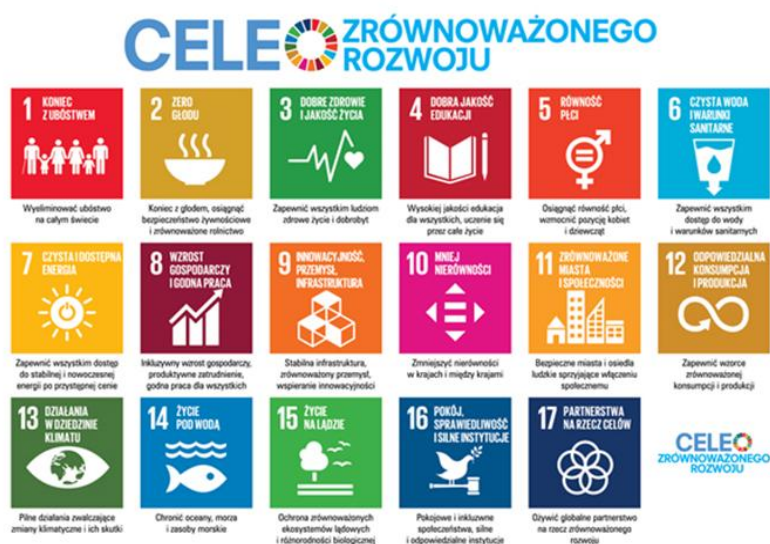
Koncepcja turystyki zrównoważonej jest ściśle powiązana z koncepcją rozwoju zrównoważonego. Obie te koncepcje opierają się na zasadzie harmonijnego rozwoju i równowagi między aspektami ekonomicznymi, społecznymi, kulturowymi i środowiskowymi. Turystyka zrównoważona odnosi się do podejścia do turystyki, które minimalizuje negatywne skutki dla środowiska naturalnego i kulturowego, promuje ochronę dziedzictwa i zasobów,

a także przyczynia się do poprawy warunków społecznych i ekonomicznych lokalnych społeczności.

Koncepcja rozwoju zrównoważonego zakłada, że rozwój powinien uwzględniać potrzeby teraźniejszych pokoleń, nie zagrażając możliwości przyszłym pokoleniom w zaspokajaniu ich własnych potrzeb.

W kontekście turystyki, koncepcja turystyki zrównoważonej jest implementacją zasad rozwoju zrównoważonego. W rezultacie, turystyka zrównoważona staje się częścią szerszej strategii rozwoju zrównoważonego, w której uwzględniane są również inne sektory gospodarki i aspekty społeczne. Współpraca międzysektorowa i uwzględnienie zasad turystyki zrównoważonej w ogólnych strategiach rozwoju są kluczowe dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju w danym regionie czy kraju.

Agenda 2030, znana również jako Globalne Cele Zrównoważonego Rozwoju (CZR), to ambitny plan działań przyjęty przez państwa członkowskie ONZ w 2015 roku. Składa się z 17 celów zrównoważonego rozwoju, które mają na celu zwalczanie najważniejszych wyzwań globalnych i poprawę jakości życia na całym świecie do roku 2030.

Cele Zrównoważonego Rozwoju obejmują różnorodne obszary, takie jak eliminacja ubóstwa, zapewnienie powszechnego dostępu do edukacji, promowanie równości płci, zapewnienie dostępu do czystej wody i warunków sanitarnych, walka ze zmianami klimatu, ochrona środowiska, promowanie sprawiedliwości społecznej i wiele innych.

Chociaż turystyka jest bezpośrednio uwzględniona tylko w trzech celach zrównoważonego rozwoju (CZR 8, 12 i 14), ma silne powiązania i wpływ na większość z nich. Ogłoszenie przez ONZ Międzynarodowego Roku Zrównoważonej Turystyki na rzecz Rozwoju w 2017 roku było uznaniem tego potencjału.

1.3. Globalne Kryteria Turystyki Zrównoważonej

Globalne Kryteria Turystyki Zrównoważonej to zestaw zasad i wytycznych opracowanych przez Światową Radę Turystyki Zrównoważonej (Global Sustainable Tourism Council, GSTC). Istnieje oddzielny zestaw kryteriów dla destynacji turystycznych oraz dla branży (dla biur podróży i dla obiektów zakwaterowania).

Kryteria są podzielone na cztery obszary, na które należy zwracać uwagę w turystyce zrównoważonej:

ZARZĄDZANIE:

Dotyczy planowania, zarządzania i monitorowania działań turystycznych w sposób zrównoważony, uwzględniający ochronę środowiska, kulturę i gospodarczy rozwój lokalnych społeczności.

ŚRODOWISKO:

Skupia się na minimalizacji negatywnego wpływu turystyki na środowisko naturalne, włączając ochronę zasobów naturalnych, bioróżnorodności, redukcję emisji gazów cieplarnianych i ochronę unikalnych ekosystemów.

SPOŁECZNOŚĆ:

Odnosi się do korzyści społecznych generowanych przez turystykę, takich jak stymulacja lokalnej gospodarki, tworzenie miejsc pracy, promowanie równości, wspieranie kultury i dziedzictwa lokalnych społeczności oraz uwzględnienie ich opinii i potrzeb.

KULTURA:

Obejmuje poszanowanie, zachowanie i promocję kultury lokalnej, dziedzictwa kulturowego, tradycji i wartości, a także promowanie dialogu międzykulturowego i wzajemnego zrozumienia.

Globalne Kryteria Turystyki Zrównoważonej służą jako punkt odniesienia dla oceny i certyfikacji inicjatyw turystycznych na całym świecie. Dzięki temu stanowią ważne narzędzie dla destynacji i organizacji, które pragną wdrażać zrównoważone praktyki w swojej działalności i przyczyniać się do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju.

1.4. Zrównoważona destynacja turystyczna

Zrównoważona destynacja turystyczna to miejsce, które podejmuje działania mające na celu osiągnięcie zrównoważonego rozwoju w turystyce. Oznacza to, że destynacja jest zarządzana w sposób holistyczny, uwzględniając aspekty społeczne, środowiskowe i ekonomiczne. Celem zrównoważonej destynacji turystycznej jest minimalizowanie negatywnych wpływów turystyki, jednocześnie poprawiając długoterminowy dobrobyt społeczny, kulturowy i środowiskowy. Taka destynacja stara się zrównoważyć potrzeby turystów z potrzebami lokalnej społeczności oraz chronić i zachować unikalne walory przyrodnicze i kulturowe. Wdrażając odpowiednie strategie i praktyki, zrównoważone destynacje turystyczne dążą do zrównoważonego wzrostu gospodarczego, ochrony środowiska i kultury, promocji odpowiedzialnej konsumpcji i produkcji, a także stymulowania partycypacji lokalnych interesariuszy, zachowując dzięki tym działaniom swój potencjał turystyczny.

Aby zagwarantować zrównoważony rozwój turystyki, konieczne są następujące elementy:

- **Holistyczne i kompleksowe podejście do zarządzania turystyką.** Strategia destynacji powinna uwzględniać wielowymiarowy charakter zrównoważonego rozwoju, w tym wpływ turystyki na środowisko, gospodarkę i społeczeństwo i kulturę. Uwzględnione powinny być takie kwestie jak na przykład: określenie ryzyka związanych z rozwojem infrastruktury turystycznej na środowisko, działania na rzecz sprawiedliwego rozdzielania wpływów płynących z turystyki na poziomie społeczności lokalnych, czy też zarządzanie sezonowością i ruchem turystycznym.
- **Skuteczne ramy prawne,** opracowane i promowane przez rząd i jednostki samorządu terytorialnego (JSA) na wszystkich szczeblach, tak aby kwestie gospodarcze, społeczne i środowiskowe były w pełni uwzględnione, wdrażane i kontrolowane.
- **Zaangażowanie interesariuszy.** Istotne jest zidentyfikowanie kluczowych grup interesariuszy oraz skuteczne zarządzanie relacjami z nimi i między nimi. Niezwykle ważne jest aktywne włączenie mieszkańców w procesy decyzyjne związane z zarządzaniem destynacją turystyczną.
- **Wybór właściwych wskaźników sukcesu.** System mierzenia i monitoringu pełni kluczową rolę w zrównoważonym rozwoju turystyki. Choć wzrost gospodarczy często jest dominującym wskaźnikiem, konieczne jest uwzględnienie szerszego zestawu wskaźników w różnych aspektach zrównoważonego rozwoju, takich jak zadowolenie mieszkańców czy poziom emisji CO₂ wynikający z turystyki.

Zrównoważony rozwój turystyki przynosi korzyści zarówno krótko- jak i długoterminowe dla destynacji (miast, gmin, regionów), przyczyniając się do tworzenia zrównoważonej gospodarki, ochrony środowiska i kultury zwiększenia dobrobytu społeczności lokalnych.

Dlaczego zrównoważony rozwój turystyki się opłaca? Korzyści dla destynacji turystycznych.

Rozwój gospodarczy

Turystyka zrównoważona może przynieść wzrost gospodarczy i generować znaczące dochody dla destynacji. Poprawa infrastruktury turystycznej, rozwój usług i atrakcji turystycznych oraz zwiększenie liczby odwiedzających przyczyniają się do wzrostu miejsc pracy i zwiększenia lokalnej przedsiębiorczości. Turystyka może stymulować rozwój różnych sektorów gospodarki, takich jak handel detaliczny, usługi gastronomiczne, transport, rzemiosło i kultura.

Ochrona środowiska i zasobów naturalnych

Turystyka zrównoważona promuje ochronę środowiska naturalnego i zrównoważone wykorzystanie tych zasobów. Dzięki odpowiednim praktykom zarządzania środowiskowego, regiony mogą minimalizować negatywny wpływ turystyki na ekosystemy, krajobrazy, bioróżnorodność i zasoby wodne. Chronienie unikalnych walorów przyrodniczych przyciąga turystów, którzy poszukują autentycznych i ekologicznych doświadczeń.

Korzyści społeczne

Zrównoważony rozwój turystyki przyczynia się do podnoszenia jakości życia lokalnych społeczności. Poprzez inwestowanie w lokalną infrastrukturę, edukację, ochronę dziedzictwa kulturowego i działań społecznych, turystyka może przyczynić się do wzrostu świadomości i dumy mieszkańców z własnego regionu. Równocześnie turystyka może być źródłem dialogu międzykulturowego i wymiany doświadczeń, co sprzyja wzajemnemu zrozumieniu i tolerancji.

Rozwój społeczności lokalnych

Turystyka zrównoważona angażuje lokalne społeczności w procesy decyzyjne, dając im szansę wpływu na kształtowanie planów rozwoju tego sektora. Poprzez promowanie partycypacyjnego podejścia, turystyka może wspierać rozwój lokalnych inicjatyw, rzemiosła, małych przedsiębiorstw i lokalnych producentów. To z kolei prowadzi do rozwoju społeczności lokalnych, wzmacniając ich poczucie wspólnoty i przyczyniając się do redukcji ubóstwa i nierówności społecznych.

1.5. Zrównoważone przedsiębiorstwo turystyczne

Zrównoważone przedsiębiorstwa turystyczne (tutaj mamy na myśli zarówno firmy prywatne jak i inne organizacje, które obsługują turystów) to takie podmioty, które nie kierują się wyłącznie zyskiem, a uwzględniają w swojej działalności szersze aspekty ekonomiczne, środowiskowe i społeczne, oraz dbają o wszystkie grupy interesariuszy. Mają one na celu minimalizowanie negatywnego wpływu na środowisko, promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu i wspieranie lokalnej społeczności. Zrównoważone przedsiębiorstwa turystyczne angażują się w ochronę przyrody poprzez zastosowanie różnych praktyk, takich jak efektywne zarządzanie zasobami naturalnymi, ograniczanie emisji gazów cieplarnianych i ochrona bioróżnorodności. Ponadto, starają się tworzyć korzystne warunki pracy dla pracowników, wspierać lokalne inicjatywy społeczne, promować kulturowe dziedzictwo i angażować się w inicjatywy prospołeczne. Poprzez takie działania, przedsiębiorstwa turystyczne promują bardziej zrównoważoną i odpowiedzialną turystykę, która przynosi korzyści zarówno dla samego biznesu, jak i destynacji, w której się znajdują.

Dlaczego turystyka zrównoważona się opłaca? Korzyści dla przedsiębiorstw turystycznych.

Kompleksowe zarządzanie zrównoważonym rozwojem przynosi firmom i organizacjom turystycznym szereg korzyści:

Poprawa wizerunku i reputacji

Firmy, które angażują się w zrównoważony rozwój, budują swój pozytywny wizerunek i reputację. Klienci coraz częściej preferują firmy, które są odpowiedzialne społecznie i troszczą się o środowisko. Przez konsekwentne działania w obszarze zrównoważonego rozwoju, firmy mogą zyskać zaufanie klientów, co prowadzi do większej lojalności i zwiększenia konkurencyjności na rynku.

Zwiększenie efektywności operacyjnej

Działania związane ze zrównoważonym rozwojem, takie jak redukcja zużycia energii, wody i wytwarzanych odpadów, prowadzą do poprawy efektywności operacyjnej. Oszczędności wynikające z efektywnego zarządzania zasobami mogą przyczynić się do obniżenia kosztów operacyjnych i zwiększenia rentowności firmy.

Innowacyjność i konkurencyjność

Zrównoważony rozwój otwiera okno dla innowacji i tworzenia nowych rozwiązań. Firmy, które koncentrują się na wprowadzaniu nowych technologii, procesów i produktów ekologicznych, mają szansę zyskać przewagę konkurencyjną na rynku. Innowacyjne podejście do zrównoważonego rozwoju może przyciągnąć uwagę klientów i zachęcić ich do wyboru danej firmy.

Zaangażowanie pracowników

Pracownicy, szczególnie młodsze pokolenia, są coraz bardziej zainteresowani pracą w firmach, które promują wartości zgodne z zrównoważonym rozwojem. Firmie, która wykazuje zaangażowanie w troskę o środowisko i społeczność, łatwiej będzie przyciągnąć i zatrzymać utalentowanych pracowników, co wpłynie na wydajność i atmosferę pracy.

Ochrona zasobów naturalnych i środowiska

Branża turystyczna i hotelarska ma bezpośredni wpływ na środowisko naturalne. Wdrażanie zrównoważonego rozwoju pozwala na minimalizowanie negatywnego wpływu na przyrodę i chronienie miejsc o unikalnych walorach przyrodniczych. Zachowanie naturalnego piękna i bioróżnorodności jest niezwykle istotne dla przyszłości branży turystycznej, ponieważ atrakcyjne środowisko przyrodnicze przyciąga turystów.

Wspieranie lokalnej społeczności

Przedsiębiorstwa turystyczne odgrywają istotną rolę we wspieraniu lokalnej społeczności. Poprzez angażowanie się w projekty społeczne, wspieranie lokalnych przedsiębiorców, producentów i rzemieślników, firmy przyczyniają się do rozwoju regionalnego i tworzenia miejsc pracy. Ta interakcja z lokalnymi społecznościami wpływa na pozytywny rozwój i trwałość regionu, a w tym samym, na bardziej atrakcyjne środowisko biznesowe.

CZĘŚĆ 02:

ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA

OPIS I ZAKRES BADANIA

Poniżej przedstawione zostały wyniki oceny wdrożenia kryteriów turystyki zrównoważonej w województwie mazowieckim, na poziomie zarządzania województwem jako destynacją turystyczną. Dodatkowo, przeanalizowane zostały praktyki z zakresu zarządzania środowiskowego i odpowiedzialności społecznej biznesu wdrażane przez przedsiębiorstwa i atrakcje turystyczne działające na terenie województwa mazowieckiego.

Ocena wdrożenia praktyk na poziomie destynacji została dokonana wyłącznie na podstawie danych przekazanych przez Mazowiecką Regionalną Organizację Turystyczną (MROT) i Urząd Marszałkowski, a także ankiet internetowych, na które odpowiedzieli przedstawiciele gmin, powiatów i innych jednostek samorządu terytorialnego (jst) przynajmniej w części swoich kompetencji zaangażowanych w rozwój turystyki na szczeblu lokalnym.

Ocena wdrożenia praktyk turystyki zrównoważonej przez branżę turystyczną również została dokonana na podstawie ankiet internetowych. W badaniu wzięły udział firmy turystyczne, głównie małe i średnie przedsiębiorstwa. Znaczącą grupę respondentów stanowiły atrakcje turystyczne. W badaniu wzięły również udział obiekty zakwaterowania (hotele, zajazdy, pensjonaty), centra konferencyjne oraz kilka podmiotów o innym profilu działalności.

Ze względu na ograniczone instrumenty badawcze, ograniczoną ilość respondentów oraz fakt, iż deklarowane w ankietach informacje nie były weryfikowane, poniższy raport powinno się traktować jedynie jako wstępną ocenę poziomu wdrożenia zasad turystyki zrównoważonej w województwie mazowieckim. Dla pełnowartościowej oceny rekomenduje się przeprowadzenie audytu, pogłębionych wywiadów z interesariuszami, szczegółowych badań statystycznych oraz kontynuowanie w przyszłości skoordynowanych działań w zakresie rozwoju zrównoważonego potencjału badanego województwa. Poniższy raport składa się z następujących części:

- Zrównoważone zarządzanie turystyką na poziomie województwie
- Praktyki wdrażane przez firmy i atrakcje turystyczne z województwa
- Zestaw lokalnych i regionalnych dobrych praktyk, wpisujących się w koncepcję turystyki zrównoważonej
- Podsumowanie, w tym rekomendacje i dobre praktyki z innych krajów

Zarówno część pierwsza, dotycząca analizowanej destynacji, jak i część druga, dotycząca sektora prywatnego, rozdzielone są na kolejne podrozdziały, które odzwierciedlają główne obszary turystyki zrównoważonej: aspekty środowiskowe, aspekty społeczno-gospodarcze i kulturowe oraz zrównoważone zarządzanie.

Podsumowanie zawiera ogólny przegląd i podsumowanie kluczowych wyników i wniosków przedstawionych w raporcie a także rekomendacje i zbiór dobrych praktyk z innych krajów, które mogą posłużyć jako inspiracja dla dalszego, zrównoważonego, rozwoju turystyki w województwie mazowieckim.

2. ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA

2.1. Zarządzanie środowiskowe

Turystyka jest ściśle związana z otaczającym środowiskiem poprzez wzajemne oddziaływanie. Jest branżą, która korzysta z lokalnych, regionalnych i krajowych zasobów, a jakość środowiska odgrywa kluczową rolę w przyciąganiu turystów i zachęcaniu ich do powrotu. Wiele badań potwierdza, że przyroda i krajobraz są kluczowymi czynnikami wpływającymi na wybór miejsca turystycznego oraz że jakość walorów przyrodniczych przekłada się na ilość powracających turystów. Jednak turystyka również ma istotny wpływ na środowisko ze względu na swój rozmiar i szybki rozwój, jako że jest to jedna z największych i najszybciej rozwijających się gałęzi gospodarki na świecie.

Wyzwania środowiskowe

Województwo mazowieckie posiada umiarkowane zasoby przyrodnicze, ale kryją one w sobie wiele atrakcji istotnych z punktu widzenia turystyki. Szczególnym walorem regionu są rozległe doliny rzeczne, takie jak dolina Wisły, Narwi, Bugu czy Pilicy, które oferują malownicze krajobrazy oraz możliwość aktywnego wypoczynku, jak spływy kajakowe czy obserwacja przyrody. Kampinoski Park Narodowy, jeden z najcenniejszych obszarów przyrodniczych w Polsce, wyróżnia się unikalnymi krajobrazami wydm śródlądowych, bagien i torfowisk. Park ten, uznany przez UNESCO za rezerwat biosfery, jest idealnym miejscem dla miłośników pieszych i rowerowych wycieczek oraz obserwacji bogatej fauny i flory.

Mazowieckie lasy, mimo stosunkowo niskiej lesistości regionu (23,5%), stanowią atrakcyjne miejsca rekreacyjne. Kompleksy takie jak Puszcza Kampinowska, Puszcza Kozienicka czy Puszcza Kurpiowska oferują liczne szlaki turystyczne i rezerваты przyrody, umożliwiając kontakt z naturą z dala od miejskiego zgiełku. W regionie warto również zwrócić uwagę na mozaikę ekosystemów łączących lasy, łąki i tereny rolne, które tworzą unikalny krajobraz o dużej różnorodności biologicznej. Cennym uzupełnieniem turystycznej oferty Mazowsza są też tereny bagienne i mokradła, idealne dla miłośników ornitologii.

Dla turystyki istotne są również walory hydrograficzne regionu. Mazowsze charakteryzuje się gęstą siecią małych rzek oraz jezior, które, choć cechują się zmiennością stanów wód, stanowią atrakcyjne miejsca do rekreacji, wędkowania i sportów wodnych. Warto również podkreślić, że region dysponuje surowcami mineralnymi, takimi jak piaski i żwiry, które wprawdzie nie są atrakcją turystyczną, ale wspierają rozwój infrastruktury turystycznej, np. budowy dróg czy obiektów wypoczynkowych.

Jednocześnie Mazowsze zmagają się z wieloma wyzwaniami środowiskowymi. Postępująca urbanizacja prowadzi do zmniejszania powierzchni biologicznie czynnych i rozcinania korytarzy ekologicznych, co ogranicza dostęp do niektórych terenów rekreacyjnych. Zmiany klimatyczne, takie jak susze rolnicze i hydrologiczne, wpływają na stan wód oraz zagrażają przyrodniczym zasobom regionu. Niewystarczająca jakość powietrza oraz problemy z gospodarką odpadami

dodatkowo zwiększają presję na środowisko. Te wyzwania wymagają skutecznych działań na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych i adaptacji regionu do zmian klimatycznych, aby utrzymać jego turystyczny potencjał.

Respondenci wskazali również te obszary jako główne obszary problematyczne, zwracając jednocześnie uwagę na istotny problem planowania przestrzennego.

Obszary szczególnie problematyczne w województwie

Zaśmiecenie i nieefektywna gospodarka odpadami

Planowanie przestrzenne

Zanieczyszczenie powietrza

Stres wodny

Wyzwania środowiskowe Mazowsza, takie jak postępująca urbanizacja, zanieczyszczenie powietrza i wód, a także susze i zmiany klimatyczne, negatywnie wpływają na rozwój turystyki, ograniczając dostęp do atrakcyjnych terenów rekreacyjnych, pogarszając jakość środowiska oraz obniżając atrakcyjność krajobrazową regionu. Problemy z planowaniem przestrzennym i fragmentacja korytarzy ekologicznych dodatkowo utrudniają zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni, co zniechęca turystów poszukujących harmonii z naturą. W efekcie, Mazowsze traci potencjał przyciągania turystów, zwłaszcza tych zainteresowanych aktywnym wypoczynkiem i ekoturystyką.

Dlatego kluczowe jest opracowanie konkretnych planów, które określą, w jaki sposób branża turystyczna może minimalizować te problemy, na przykład poprzez promocję ekologicznych praktyk, edukację turystów, odpowiedzialne zarządzanie odpadami czy wspieranie działań na rzecz ochrony środowiska i krajobrazu.

W kolejnych częściach tego rozdziału w/w obszary zostały omówione bardziej szczegółowo.

Dokumenty strategiczne

Program Ochrony Środowiska dla Województwa Mazowieckiego do 2030 roku

Program Ochrony Środowiska dla Województwa Mazowieckiego do 2030 roku kompleksowo omawia aspekty rozwoju zrównoważonego związane z ochroną środowiska i zarządzaniem zasobami naturalnymi. Dokument ten wyznacza cele i kierunki interwencji, które są zgodne z krajowymi i regionalnymi strategiami, takimi jak Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ czy Polityka Ekologiczna Państwa 2030. Kluczowe obszary działania obejmują ochronę klimatu, zarządzanie wodami i odpadami, ochronę zasobów naturalnych oraz adaptację do zmian klimatycznych. Szczególną rolę przypisuje się edukacji ekologicznej oraz rozwojowi zielonej i niebieskiej infrastruktury, które są fundamentem równoważenia rozwoju gospodarczego i ochrony środowiska.

Choć dokument podkreśla znaczenie ochrony walorów przyrodniczych, temat rozwoju turystyki został potraktowany marginalnie. Turystyka pojawia się głównie jako czynnik zagrażający obszarom cennym przyrodniczo, bez szczegółowych strategii wspierających rozwój zrównoważonych form podróży. Jednym z nielicznych odniesień jest zadanie „Zrównoważony rozwój turystyki na obszarach cennych przyrodniczo”, jednak brak mu konkretów i praktycznych rozwiązań. Wskazuje się także na potrzebę edukacji ekologicznej na terenach leśnych, które pełnią funkcje turystyczne, ale dokument nie rozwija roli branży turystycznej w zarządzaniu środowiskowym ani ochronie zasobów naturalnych.

Brak kompleksowego podejścia do turystyki w programie to istotne niedociągnięcie, zwłaszcza w kontekście potencjalnych korzyści wynikających z promowania ekoturystyki oraz odpowiedzialnych praktyk podróżniczych. Włączenie do programu oceny wpływu turystyki na środowisko, opracowanie strategii rozwoju zrównoważonej turystyki oraz integracja tego sektora z innymi obszarami działań, takimi jak gospodarka wodna czy zarządzanie odpadami, mogłoby znacząco zwiększyć skuteczność działań na rzecz zrównoważonego rozwoju w regionie. Współpraca z interesariuszami branży turystycznej oraz mechanizmy monitorowania i oceny efektów działań w sektorze turystyki mogłyby dodatkowo wzmocnić wpływ programu na długoterminową ochronę zasobów przyrodniczych i kulturalnych Mazowsza.

Energia i klimat

Turystyka i zmiany klimatyczne są ze sobą ściśle powiązane – turystyka zarówno wpływa na zmiany klimatyczne, jak i jest przez nie dotknięta. Turystyka przyczynia się do zmian klimatycznych głównie przez emisję dwutlenku węgla z transportu (szczególnie lotniczego), zakwaterowania i różnych aktywności turystycznych. Prowadzi to do znaczącej emisji gazów cieplarnianych. Dodatkowo, turystyka zużywa duże ilości zasobów, takich jak woda i energia, oraz generuje odpady, co jeszcze bardziej obciąża środowisko.

Zmiany klimatyczne z kolei wpływają na turystykę, zmieniając destynacje turystyczne. Zmieniające się wzorce pogodowe, takie jak cieplejsze zimy i podnoszący się poziom mórz, wpływają na atrakcyjność i dostępność miejsc turystycznych. Klęski żywiołowe, które stają się częstsze i bardziej intensywne z powodu zmian klimatycznych, mogą niszczyć infrastrukturę turystyczną i odstraszać odwiedzających. Zmiany w ekosystemach i bioróżnorodności, takie jak bielenie raf koralowych, również wpływają na naturalne atrakcje przyciągające turystów.

Aby złagodzić te skutki, niezbędne są zrównoważone praktyki turystyczne. Obejmuje to promowanie ekologicznych podróży, regulację emisji CO₂ i rozwijanie niskoemisyjnych opcji transportu. Budowanie infrastruktury odpornej na zmiany klimatyczne oraz zwiększanie świadomości na temat zrównoważonej turystyki mogą pomóc branży w dostosowaniu się do zmian klimatycznych i łagodzeniu ich skutków.

Należy też pamiętać, że wskazania UE dotyczące m.in. realizacji założeń wyznaczonych przez Europejski Zielony Ład oraz strategię na rzecz zrównoważonej mobilności, wymagają od branży turystycznej wdrożenia niskoemisyjnych środków transportu, promowania zrównoważonych praktyk oraz zmniejszenia śladu węglowego. Oczekują również, że branża będzie wspierać

ochronę środowiska, wdrażać efektywne zarządzanie odpadami i angażować się w działania mające na celu minimalizację wpływu turystyki na zmiany klimatyczne.

Jak wynika z odpowiedzi respondentów, województwo mazowieckie podejmuje szereg działań w zakresie zarządzania energią, koncentrując się na monitoringu i programach zmniejszających zużycie energii. Prowadzony jest system monitoringu poziomu zużycia energii, co umożliwia ocenę efektywności działań i identyfikację obszarów wymagających poprawy. Województwo posiada również program w zakresie zmniejszenia zużycia energii, który wspiera działania na rzecz poprawy efektywności energetycznej w regionie. Dodatkowo województwo monitoruje emisje CO₂, co jest ważnym elementem oceny wpływu gospodarki na środowisko i wspiera działania na rzecz dekarbonizacji. Istotnym krokiem w kierunku zrównoważonego rozwoju jest również realizacja Wojewódzkiego Programu na rzecz ekologizacji transportu, który odpowiada na wyzwania związane z redukcją emisji w sektorze transportowym.

Jednak pomimo tych działań, województwo nie posiada kompleksowego programu w zakresie redukcji emisji CO₂ ani wsparcia przedsiębiorstw w wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii (OZE), co ogranicza możliwości dalszego rozwoju zrównoważonej energetyki w regionie. Brakuje również dedykowanego programu adaptacji do zmian klimatycznych, choć kwestie te są częściowo poruszane w ramach Programu Ochrony Środowiska. Ograniczenia te wskazują na potrzebę bardziej kompleksowego podejścia do zarządzania energią i adaptacji klimatycznej, co mogłoby zwiększyć efektywność działań i przyczynić się do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju w województwie mazowieckim.

ENERGIA I KLIMAT

Monitoring poziomu zużycia energii w województwie	✓
Wojewódzki program w zakresie zmniejszenia zużycia energii	✓
Monitoring emisji CO ₂ na terenie województwa	✓
Wojewódzki program w zakresie zmniejszenia redukcji emisji CO ₂	✗
Wojewódzki program wsparcia przedsiębiorstw w zakresie wykorzystania OZE	✗
Wojewódzki program na rzecz ekologizacji transportu	✓
Wojewódzki program adaptacji do zmian klimatycznych	✗

Woda

Turystyka ma znaczący wpływ na wykorzystanie zasobów wodnych, szczególnie w miejscach o dużym natężeniu ruchu turystycznego. Intensywne zużycie wody przez hotele, ośrodki

wypoczynkowe i atrakcje turystyczne może prowadzić do niedoborów wody, co wpływa negatywnie na lokalne społeczności i ekosystemy. Z drugiej strony, z punktu widzenia bezpieczeństwa jak i atrakcyjności turystycznej, kluczowa jest dbałość o jakość wody w zbiornikach wodnych wykorzystywanych do rekreacji oraz jakość wody pitnej.

Województwo mazowieckie podejmuje szereg działań w zakresie gospodarki wodnej, co znajduje odzwierciedlenie w wojewódzkim programie ochrony środowiska, gdzie kwestie związane z oceną stanu wód i wykorzystaniem zasobów wodnych są szeroko omawiane. Wdrażane są takie inicjatywy jak analiza bezpieczeństwa i jakości zbiorników wodnych, programy oczyszczania ścieków oraz monitoring jakości wody pitnej, co przyczynia się do poprawy zarządzania zasobami wodnymi i ochrony zdrowia mieszkańców.

Jednakże brakuje działań mających na celu zmniejszenie zużycia wody, co w obliczu wyzwań takich jak stres wodny i problem złej jakości wód, wskazywanych przez respondentów, jest istotnym niedociągnięciem. W dokumentach strategicznych zauważa się negatywny wpływ turystyki na środowisko wodne, lecz brak konkretnego planu działania lub wytycznych dla branży turystycznej w zakresie ograniczania tego wpływu. W szczególności brakuje standardów dotyczących zmniejszenia zużycia wody przez podmioty turystyczne, mimo że sektor ten jest znany z wysokiego zapotrzebowania na zasoby wodne. Zwiększenie nacisku na efektywne zarządzanie wodą, zwłaszcza w kontekście turystyki, jest niezbędne dla zapewnienia zrównoważonego wykorzystania tych zasobów w przyszłości.

WODA

Działania mające na celu zmniejszenie zużycia wody	✕
Analiza bezpieczeństwa i jakości zbiorników wodnych	✓
Monitoring jakości wody pitnej	✓
Program/ plan w zakresie oczyszczania ścieków	✓

Odpady

Gospodarka odpadami w branży turystycznej ma kluczowe znaczenie, ponieważ ośrodki turystyczne generują znaczne ilości odpadów, w tym plastiku, żywności i innych form śmieci. Skuteczne praktyki gospodarowania odpadami są niezbędne do zachowania środowiska naturalnego i estetyki tych miejsc, które często mają kluczowe znaczenie dla ich atrakcyjności i rentowności. Zła gospodarka odpadami może prowadzić do zanieczyszczenia, szkodzić lokalnej przyrodzie i degradować naturalne krajobrazy, obniżając tym samym jakość wrażeń turystycznych i potencjalnie zmniejszając liczbę odwiedzających. Efektywne zarządzanie odpadami, takie jak redukcja odpadów, recykling czy kompostowanie, wpisuje się w Cele Zrównoważonego Rozwoju (CZR), zwłaszcza cel dotyczący odpowiedzialnej konsumpcji i produkcji (CZR 12).

Ograniczenie użycia opakowań plastikowych natomiast bezpośrednio wpisuje się w tzw. unijną „dyrektywę plastikową”, która ma na celu zmniejszenie ilości odpadów plastikowych i promowanie zrównoważonych alternatyw, i którą najbardziej odczuwa branża HoReCa.

Województwo mazowieckie podejmuje szeroki zakres działań w obszarze zarządzania odpadami, co zostało szczegółowo opisane w dedykowanym rozdziale programu ochrony środowiska „Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów.” Program ten obejmuje kluczowe aspekty związane z gospodarką odpadami, a aktualnie opracowywany „Plan gospodarki odpadami dla województwa mazowieckiego 2030” ma jeszcze bardziej szczegółowo rozwinąć te zagadnienia.

Wśród działań realizowanych przez województwo znajdują się standardowe praktyki, takie jak monitoring ilości i kategorii zarówno odpadów resztkowych, jak i segregowanych, co pozwala na bieżące śledzenie sytuacji w regionie. Prowadzone są także inicjatywy mające na celu zmniejszenie ogólnej ilości odpadów, zwiększenie poziomu recyklingu oraz ograniczenie stosowania przedmiotów i opakowań jednorazowych. Działania te przyczyniają się do poprawy efektywności gospodarki odpadami oraz minimalizacji negatywnego wpływu na środowisko.

Jednak wciąż brakuje ukierunkowanych działań w zakresie zmniejszenia ilości odpadów żywnościowych, które stanowią istotny problem w kontekście zrównoważonego rozwoju. Jest to istotne biorąc pod uwagę, że branża turystyczna znacząco przyczynia się do generowania odpadów. Zaangażowanie przedstawicieli turystyki i hotelarstwa w zakresie zapobiegania powstawania, segregacji i bezpiecznej utylizacji odpadów będzie bardzo istotne dla realizacji celów wojewódzkiego programu ochrony środowiska.

W tym miejscu należy również dodać, że na terenie województwa mazowieckiego zidentyfikowano ponad 50 nielegalnych składowisk odpadów niebezpiecznych, w tym miejsc przechowywania tzw. wód czerwonych, stanowiących poważne zagrożenie dla środowiska i zdrowia ludzi. Problem ten wymaga pilnej interwencji, gdyż niekontrolowane składowanie substancji toksycznych może prowadzić do skażenia wód gruntowych i gleb oraz negatywnie wpływać na lokalne ekosystemy.

Równocześnie na Mazowszu obserwuje się ogromną skalę nielegalnych wysypisk śmieci, zwłaszcza na terenach leśnych i zielonych, co stanowi istotne zagrożenie dla środowiska naturalnego oraz ogranicza możliwości rozwoju turystyki. Zaśmiecenie przestrzeni publicznych, obejmujące pobocza dróg, rowy, chodniki i tereny rekreacyjne, jest zjawiskiem powszechnym, szczególnie poza większymi miastami. Choć w centrach miejskich problem ten jest skuteczniej kontrolowany, w miejscowościach podmiejskich i na terenach wiejskich, takich jak Wawer, Sulejówek czy Podkowa Leśna, sytuacja jest alarmująca.

Zanieczyszczenie przestrzeni publicznych i terenów przyrodniczych wpływa negatywnie na jakość życia mieszkańców, atrakcyjność regionu dla turystów oraz stan środowiska naturalnego. Skuteczna walka z tym problemem wymaga systemowych działań, w tym wzmożonej kontroli, egzekwowania przepisów dotyczących gospodarki odpadami oraz kampanii edukacyjnych na rzecz odpowiedzialnej postawy wobec środowiska.

ODPADY

Monitoring ilości i kategorii odpadów resztkowych	✓
Działania w celu zmniejszenia ilości odpadów	✓
Działania w celu zmniejszenia ilości przedmiotów i opakowań jednorazowych	✓
Działania w celu zmniejszenia ilości odpadów żywnościowych	✗
Monitoring ilości i kategorii odpadów segregowanych	✓
Działania w celu zwiększenia ilości odpadów poddawanych recyclingowi	✓

Zanieczyszczenie

Turystyka znacząco wpływa na zanieczyszczenie środowiska w wielu aspektach. Zanieczyszczenie światłem jest widoczne w popularnych miejscach turystycznych, gdzie jasne oświetlenie nocne zakłóca naturalne cykle i wpływa negatywnie na lokalną faunę oraz zdrowie ludzi. Hałas generowany przez ruch turystyczny i imprezy może wpływać stresująco na mieszkańców i dziką przyrodę, zakłócając życie zwierząt. Zanieczyszczenie powietrza może wynikać z emisji spalin z transportu, co pogarsza jakość powietrza i zdrowie publiczne. Zanieczyszczenie gleby jest skutkiem niewłaściwego zarządzania odpadami i ściekami, co prowadzi do degradacji gleby i wpływa na rolnictwo oraz ekosystemy.

Wysoki poziom zanieczyszczeń może skutecznie zniechęcić odwiedzających, prowadząc do spadku liczby turystów, negatywnych opinii i złej reputacji destynacji.

Województwo mazowieckie prowadzi działania mające na celu zmniejszenie zanieczyszczeń, koncentrując się na monitoringu oraz przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom powietrza, hałasu i gleby. Kwestie te są szczegółowo omawiane w wojewódzkim Programie Ochrony Środowiska, co wskazuje na ich istotne znaczenie w strategii ochrony środowiska regionu. Regularny monitoring jakości powietrza, poziomu hałasu i stanu gleby pozwala na identyfikację problemów oraz wdrażanie działań naprawczych, co przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców i ochrony zasobów naturalnych. Inicjatywy takie jak wdrażanie uchwały antysmogowej, działania na rzecz redukcji emisji przemysłowych oraz ograniczenie uciążliwości hałasu w obszarach zurbanizowanych to przykłady podejmowanych działań w tym zakresie.

ZANIECZYSZCZENIE

Monitoring zanieczyszczenia hałasem	✓
Działania w celu zmniejszenia zanieczyszczenia hałasem	✓
Monitoring zanieczyszczenia świetlnego	✗
Działania w celu zmniejszenia zanieczyszczenia świetlnego	✗
Monitoring zanieczyszczenia powietrza	✓
Działania w celu zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza	✓
Monitoring zanieczyszczenia gleby	✓
Działania w celu zmniejszenia zanieczyszczenia gleby	✓

Jednakże w województwie brakuje zarówno monitoringu, jak i działań w zakresie zanieczyszczenia świetlnego, które również może mieć negatywny wpływ na środowisko, zdrowie mieszkańców oraz dziką przyrodę. Uwzględnienie tego aspektu w strategiach ochrony środowiska mogłoby znacząco poszerzyć zakres podejmowanych działań i zapewnić bardziej kompleksowe podejście do problemu zanieczyszczeń. Wprowadzenie monitoringu zanieczyszczenia świetlnego oraz działań ograniczających jego wpływ byłoby istotnym krokiem w kierunku zrównoważonego rozwoju regionu.

Ochrona przyrody

Istotne jest, aby turystyka przyczyniała się do ochrony dzikiej przyrody i różnorodności biologicznej, ponieważ zdrowe ekosystemy są fundamentem atrakcyjnych i zrównoważonych destynacji turystycznych. Dzika przyroda i bogactwo biologiczne przyciągają turystów, oferując unikalne doświadczenia i wspierając lokalne gospodarki.

Turystyka może wspierać ochronę przyrody poprzez promowanie odpowiedzialnego podróżowania, inwestowanie w projekty ochrony środowiska oraz edukację turystów o znaczeniu bioróżnorodności. Inicjatywy takie jak ekoturystyka, stosowanie praktyk minimalizujących wpływ na środowisko oraz współpraca z lokalnymi społecznościami w celu ochrony naturalnych siedlisk są kluczowe dla zachowania dzikiej przyrody dla przyszłych pokoleń.

Województwo mazowieckie wdraża szereg działań z zakresu ochrony przyrody, które w znacznym stopniu są zgodne ze standardami turystyki zrównoważonej dla destynacji turystycznych. Realizowane programy obejmują ochronę przyrody i różnorodności biologicznej, zasobów naturalnych, takich jak minerały, woda czy gleby, oraz walorów krajobrazowych. Ważnym elementem działań jest również program zapobiegania inwazyjnym gatunkom obcym, co przyczynia się do ochrony lokalnych ekosystemów. Wytyczne w zakresie planowania przestrzennego pomagają integrować kwestie ochrony środowiska z procesami urbanizacyjnymi i rozwojem turystyki, co wspiera zrównoważony rozwój regionu.

Województwo wspiera także produkty turystyczne, które przyczyniają się do ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, a przy tworzeniu nowych inicjatyw turystycznych przynajmniej część lokalnych i regionalnych organizacji turystycznych uwzględnia wpływ tych działań na środowisko. Te praktyki są ważnym krokiem w kierunku zrównoważonej turystyki.

Jednak kluczowym brakiem jest brak analizy wpływu turystyki na przyrodę i środowisko naturalne. Taka analiza powinna być fundamentem strategii i planów rozwoju turystyki, umożliwiając identyfikację potencjalnych zagrożeń oraz wdrażanie środków minimalizujących negatywne skutki działalności turystycznej. Bez systematycznej oceny wpływu turystyki na środowisko trudniej jest zarządzać jej rozwojem w sposób zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju. Uzupełnienie tej luki poprzez wprowadzenie regularnych analiz oraz mechanizmów monitorowania wpłynęłoby na lepsze zrozumienie relacji między turystyką a środowiskiem oraz umożliwiłoby skuteczniejsze działania ochronne i planistyczne.

OCHRONA PRZYRODY

Program w zakresie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej	✓
Program w zakresie ochrony zasobów naturalnych (np. minerałów, wody, gleby)	✓
Program w zakresie zapobiegania inwazyjnym gatunkom obcym	✓
Program w zakresie ochrony walorów krajobrazowych	✓
Program w zakresie ochrony dzikich zwierząt	✓
Program w zakresie poprawy dobrostanu zwierząt w niewoli	✗
Wytyczne w zakresie planowania przestrzennego	✓
Analiza wpływu turystyki na przyrodę i środowisko naturalne	✗

Produkty turystyczne, przyczyniające się do ochrony przyrody i różnorodności

2.2. Aspekty społeczno-gospodarcze

Zrównoważona turystyka nie tylko przyczynia się do ochrony środowiska naturalnego, ale także wspiera rozwój społeczności lokalnych, tworzenie miejsc pracy oraz promowanie dziedzictwa kulturowego. Zarządzanie turystyką w sposób zrównoważony wymaga zintegrowanego podejścia, które uwzględnia potrzeby i oczekiwania lokalnych mieszkańców, wpływ turystyki na lokalną gospodarkę oraz zachowanie i promowanie unikalnych tradycji i wartości kulturowych. Właściwe zbalansowanie tych aspektów jest kluczowe dla zapewnienia długoterminowego sukcesu i trwałości destynacji turystycznej, przy jednoczesnym minimalizowaniu negatywnych skutków społecznych, gospodarczych i kulturowych.

Wyzwania społeczno-gospodarcze

Według Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030, głównym celem województwa jest zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałe i zrównoważone przestrzenne rozwój regionu. Kluczowe obszary to rozwój działalności gospodarczej, zwiększenie dostępności oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego. We wszystkich tych aspektach turystyka może odegrać istotną rolę, wspierając zrównoważony rozwój, tworzenie miejsc pracy oraz budowanie więzi społecznych.

Województwo mazowieckie wyróżnia się silnym potencjałem demograficznym i największym rynkiem pracy w Polsce, zdominowanym przez obszar metropolitalny Warszawy. Region jest także ważnym ośrodkiem eksportowym i posiada rozwiniętą strukturę klastrów oraz strategiczne obszary produkcji żywności, które wspierają lokalne i ponadregionalne bezpieczeństwo żywnościowe.

Jednocześnie Mazowsze zmagają się z wyraźnymi różnicami w rozwoju między Warszawą a pozostałymi częściami regionu. Obszary poza stolicą doświadczają odpływu ludności, spadku funkcji społeczno-gospodarczych oraz problemów związanych z suburbanizacją i degradacją przestrzeni publicznych. Istnieje także potrzeba dalszych działań rewitalizacyjnych w wielu zdegradowanych miejscach, aby przeciwdziałać negatywnym zjawiskom społecznym i gospodarczym.

Respondenci niniejszego badania zwrócili dodatkowo uwagę na problem starzejącego się społeczeństwa, niski poziom zaangażowania obywateli w procesy planowania i zarządzania publicznego, co ogranicza możliwość efektywnego rozwoju turystyki, wymagającej współpracy różnych interesariuszy, a także na brak wykwalifikowanych kadr gotowych do pracy w sektorze turystycznym, co dodatkowo komplikuje rozwój tej branży.

Wzmocnienie sektora turystycznego wymaga więc rozwiązania problemów strukturalnych oraz większego zaangażowania społeczności lokalnych w jego rozwój.

W kolejnych częściach tego rozdziału w/w obszary zostały omówione bardziej szczegółowo.

Obszary szczególnie problematyczne

Starzenie się społeczeństwa

Niski udział obywateli w planowaniu i zarządzaniu publicznym

Brak kadr przygotowanych do pracy w branży turystycznej

Udział turystyki w gospodarce

Turystyka może odgrywać istotną rolę w rozwoju gospodarczym. Po pierwsze, przyciąganie turystów do danego regionu generuje wzrost popytu na dobra i usługi, co stymuluje rozwój lokalnych przedsiębiorstw, takich jak hotele, restauracje, sklepy, organizatorzy wycieczek czy rzemiosło lokalne. To z kolei prowadzi do tworzenia miejsc pracy i zwiększania dochodów dla mieszkańców regionu. Po drugie, turystyka może przyczyniać się do dywersyfikacji gospodarczej, zmniejszając zależność od jednej gałęzi przemysłu. Regiony oparte na turystyce często rozwijają różnorodne sektory, takie jak kultura, sztuka, rzemiosło, rekreacja czy agroturystyka. Ponadto, turystyka może również wspierać rozwój infrastruktury, takiej jak drogi, lotniska, transport publiczny czy usługi komunalne, co przynosi korzyści zarówno turystom, jak i lokalnym mieszkańcom.

Istotne jest, aby w turystyce brały udział różne podmioty, włącznie z organizacjami pozarządowymi i osobami w ciężkiej sytuacji życiowej (osoby bezrobotne, wykluczone), oraz aby dochody turystyczne były sprawiedliwie i równomiernie dzielone. W wojewódzkich dokumentach strategicznych mówi się o nierównościach społecznych. W tym kontekście turystyka ma szczególną szansę odegrać pozytywną rolę w rozwoju regionalnym i podniesieniu poziomu życia ludności.

Zgodnie z odpowiedziami udzielonymi przez respondentów, województwo mazowieckie podejmuje szereg działań mających na celu wzmocnienie roli turystyki w lokalnej gospodarce. Realizowany jest program ukierunkowany na zwiększenie znaczenia turystyki jako istotnego elementu regionalnego rozwoju, a także prowadzone są działania promujące produkty lokalne, co wspiera rozwój sektora agroturystyki i gastronomii opartej na regionalnych tradycjach. Dodatkowo, województwo wspiera przedsiębiorców z branży turystycznej poprzez różne inicjatywy, które mają na celu rozwój oferty turystycznej, poprawę jakości usług oraz zwiększenie konkurencyjności lokalnych podmiotów na rynku. Te działania stanowią ważny krok w kierunku wykorzystania potencjału turystyki do wspierania lokalnej gospodarki.

Województwo nie monitoruje natomiast udziału turystyki w gospodarce, co jest kluczowe dla oceny skuteczności wdrażanych programów i działań. Bez regularnych danych na temat wpływu turystyki na lokalną gospodarkę trudno jest mierzyć rezultaty, identyfikować kluczowe obszary wymagające wsparcia i podejmować świadome decyzje zarządcze. Brakuje również programu promującego zatrudnienie w sektorze turystycznym, który mógłby przeciwdziałać problemowi niedoboru kadr, wymienionemu jako jedno z głównych wyzwań branży. Brak wystarczającej liczby wykwalifikowanych pracowników w sektorze turystycznym nie tylko obniża jakość świadczonych usług, ale również ogranicza potencjał rozwoju całego sektora.

UDZIAŁ TURYSTYKI W GOSPODARCE

Monitoring udziału turystyki w gospodarce	×
Program dot. zwiększenia znaczenia turystyki w gospodarce	✓
Działania w zakresie promocji produktów lokalnych	✓
Działania na rzecz wsparcia przedsiębiorców z branży turystycznej	✓
Program promujący zatrudnienie w sektorze turystycznym	×

Społeczności lokalne

Zaangażowanie społeczności lokalnych w rozwój turystyki jest kluczowe dla zapewnienia zrównoważonego i korzystnego wpływu turystyki na region. Lokalni mieszkańcy najlepiej znają swoje środowisko, kulturę i tradycje, co pozwala tworzyć autentyczne i atrakcyjne doświadczenia dla turystów. Współpraca z lokalnymi społecznościami wspiera gospodarkę, tworzy miejsca pracy i zwiększa dochody mieszkańców, jednocześnie promując ochronę zasobów naturalnych i dziedzictwa kulturowego. Angażowanie społeczności lokalnych może obejmować ich udział w planowaniu i zarządzaniu turystyką, rozwijanie lokalnych przedsiębiorstw turystycznych oraz edukację na temat zrównoważonych praktyk. Takie podejście buduje silne, zintegrowane społeczności, które są bardziej skłonne do wspierania działań na rzecz ochrony środowiska i promowania długoterminowego, odpowiedzialnego rozwoju turystyki.

Z punktu widzenia standardów turystyki zrównoważonej, zaangażowanie społeczności lokalnych w działania województwa mazowieckiego na rzecz rozwoju regionu jest na razie ograniczone, choć istnieją pewne inicjatywy, które mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych działań.

W zakresie ochrony zdrowia i praw mieszkańców brakuje programu dotyczącego zdrowia i bezpieczeństwa, programu ochrony praw człowieka oraz oceny przestrzegania tych praw, w tym praw pracowniczych. Tego typu inicjatywy są kluczowe dla zapewnienia równowagi pomiędzy rozwojem turystyki a dobrostanem mieszkańców, budując fundament zaufania i sprawiedliwości społecznej.

Zaangażowanie społeczności lokalnej w procesy decyzyjne to kolejny obszar, który mógłby zostać rozwinięty. Obecnie nie istnieją instrumenty umożliwiające mieszkańcom aktywne uczestnictwo w decyzjach dotyczących turystyki, ani monitoring poziomu ich zadowolenia czy analiza wpływu turystyki na lokalne społeczności. Uwzględnienie opinii mieszkańców jest nie tylko wyrazem transparentności, ale także kluczowym elementem tworzenia działań odpowiadających ich potrzebom i oczekiwaniom, szczególnie w kontekście niskiego poziomu zaangażowania obywatelskiego w planowanie regionalne.

Obszar komunikacji z mieszkańcami wypada najlepiej, co jest mocną stroną województwa. Realizowane są programy propagujące kulturę lokalną, budujące świadomość na temat zmian klimatycznych oraz promujące ekologiczny tryb życia. To działania, które wzmacniają więzi lokalne i wspierają zrównoważony rozwój. Warto jednak uzupełnić te inicjatywy o działania budujące świadomość na temat praw człowieka i nierówności społecznych, co jeszcze bardziej wzbogaciłoby ofertę edukacyjną i przygotowało społeczności na wyzwania współczesnego świata.

Dzięki rozwinięciu brakujących działań województwo mogłoby skuteczniej zarządzać turystyką w sposób zrównoważony, zwiększyć akceptację społeczną dla rozwoju tego sektora i jeszcze lepiej integrować lokalne społeczności w procesie kształtowania polityki regionalnej.

SPOŁECZNOŚCI LOKALNE

Program w zakresie ochrony praw człowieka	×
Ocena przestrzegania praw człowieka, w tym praw pracowniczych	×
Program w zakresie zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców	×
Regulacje dot. dostępu do zasobów naturalnych, miejsc przyrodniczych i kulturowych	×
Monitoring poziomu zadowolenia mieszkańców z rozwoju turystyki	×
Analiza wpływu turystyki na mieszkańców i społeczności lokalne	×
Instrumenty angażujące mieszkańców w procesy decyzyjne dot. turystyki	×
Budowanie świadomości w zakresie praw człowieka i nierówności społecznych	×
Programy dla mieszkańców propagujące kulturę lokalną	✓
Budowanie świadomości w zakresie zmian klimatycznych	✓
Programy dla mieszkańców propagujące ekologiczny tryb życia	✓

Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ zwraca uwagę na konieczność wsparcia osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami, w różnych obszarach

życia społeczno-gospodarczego. Wyzwaniem pozostaje problem ubóstwa i wykluczenia społecznego, który dotyka znaczną część gospodarstw domowych, szczególnie w regionie Mazowieckim regionalnym. Wśród powodów przyznawania pomocy społecznej, oprócz ubóstwa, dominują długotrwałe lub ciężkie choroby, niepełnosprawność oraz bezrobocie. Strategia podkreśla potrzebę aktywizacji zawodowej osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym osób z niepełnosprawnościami, opiekunów osób zależnych, absolwentów oraz osób w wieku 50+, co ma na celu ich większą integrację z rynkiem pracy.

W obszarze edukacji strategia kładzie nacisk na wsparcie osób uczących się, w szczególności tych mających trudności w nauce, pochodzących z ubogich rodzin czy z niepełnosprawnościami. Ważne jest zapewnienie dostępu do pomocy psychologiczno-pedagogicznej, wiedzy i usług, co pozwala na zwiększenie szans edukacyjnych tych grup społecznych.

W kontekście turystyki dokument podkreśla konieczność zwiększenia dostępności obiektów i atrakcji turystycznych, w tym infrastruktury komunikacyjnej, tras i szlaków turystycznych, oraz przestrzeni publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami. Szczególny nacisk położony jest na dostosowanie infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, aby była bardziej przyjazna i dostępna, co obejmuje zarówno lepsze oznakowanie, jak i rozbudowę bazy noclegowej oraz atrakcji turystycznych. Zwiększenie dostępności w tym zakresie jest kluczowe dla integracji społecznej, równych szans oraz umożliwienia korzystania z oferty turystycznej wszystkim mieszkańcom i odwiedzającym region, niezależnie od ich potrzeb.

Należy także pamiętać, że branża turystyczna oferuje różnorodne możliwości zatrudnienia, które mogą być dostosowane do umiejętności i potrzeb osób z niepełnosprawnościami, np. w hotelarstwie, gastronomii, obsłudze turystów czy rękodziele lokalnym. Tworzenie takich miejsc pracy nie tylko wspiera integrację społeczną, ale także pozwala na pełniejsze wykorzystanie potencjału lokalnych społeczności.

Aktualnie, poziom dostępności województwa mazowieckiego dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym dla osób z niepełnosprawnością jest oceniana skrajnie różnie. Część respondentów oceniała poziom dostępności jako dobry, kilka organizacji lokalnych bierze pod uwagę dostępność przy tworzeniu nowych produktów turystycznych, a także dostępność województwa jest wykorzystywana jako atut w promocji Mazowsza destynacji turystycznej. Spora grupa respondentów oceniała jednak poziom dostępności jako niski albo bardzo niski, zaznaczając go jako jeden z ważniejszych obszarów problematycznych.

Mimo, że spora część firm biorących udział w badaniu zadeklarowała dostępność swoich usług/obiektu dla osób z niepełnosprawnościami, jak wynika z analizy obiektów dostępnych na Booking.com – zaledwie 5,5% obiektów z województwa mazowieckiego promujących się na tej platformie posiada pokoje dostępne dla osób na wózkach inwalidzkich, a zaledwie 0,2% posiada oznaczenia dla niewidomych w systemie Braille'a.

Aby poprawić istniejącą sytuację, rekomenduje się wprowadzenie działań mających na celu budowanie świadomości w branży turystycznej na temat tworzenia inkluzywnych miejsc pracy oraz ofert turystycznych dostosowanych do potrzeb osób ze szczególnymi wymaganiami. Dodatkowo zaleca się rozwój programów wspierających zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami w sektorze turystyki oraz promowanie dobrych praktyk w zakresie dostępności i integracji społecznej.

Kultura

Ochrona dziedzictwa kulturowego jest nieodrębną częścią zrównoważonego rozwoju turystyki. Dziedzictwo kulturowe reprezentuje unikalną tożsamość i tradycje miejsca, co przyciąga turystów poszukujących unikalnych doświadczeń. Zachowując i promując dziedzictwo kulturowe (zarówno to historyczne jak i współczesne), destynacje turystyczne zachowują swoją autentyczność, co przyczynia się do zadowolenia odwiedzających i zachęca do dłuższych pobyków. Ponadto ochrona dziedzictwa kulturowego wzmacnia lokalne społeczności i wspiera rozwój społeczno-gospodarczy. Tworzy możliwości zatrudnienia, stymuluje przedsiębiorczość i dystrybuuje dochody, prowadząc do wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu i poprawy standardów życia. Dodatkowo, ochrona dziedzictwa kulturowego zapewnia długoterminową ochronę cennych aktywów kulturowych, zapobiegając zaniedbaniu i ich nieodwracalnej utracie.

Turystyka kulturowa, natomiast, promuje zrozumienie międzykulturowe, wspierając empatię i szacunek wśród odwiedzających i społeczności przyjmujących. Zapewniając platformę wymiany kulturowej, turystyka przyczynia się do pokojowego współistnienia i zmniejsza uprzedzenia kulturowe. Co więcej, włączenie dziedzictwa kulturowego do planowania i zarządzania turystyką umożliwia holistyczne i zrównoważone podejście.

Województwo mazowieckie, zgodnie z wizją zawartą w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+, traktuje kulturę i dziedzictwo jako kluczowy element rozwoju regionalnego oraz poprawy jakości życia mieszkańców. Strategia kładzie nacisk na ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego poprzez renowację i adaptację zabytków, przeciwdziałanie presji urbanizacyjnej oraz wykorzystanie kultury jako motoru rozwoju turystyki. Istotnym aspektem jest wspieranie tworzenia produktów turystycznych promujących kulturę lokalną, rozwój szlaków tematycznych, regionalnych marek turystycznych oraz modernizacja infrastruktury kulturowej. Dokument podkreśla także znaczenie digitalizacji zasobów kultury i rozwoju kultury cyfrowej, co ma zwiększyć dostępność do dziedzictwa dla różnych grup społecznych, w tym wykluczonych.

Konkretne działania związane z ochroną i promocją kultury są szczegółowo opisane w unikalnym na skalę kraju dokumencie „Strategia rozwoju kultury”.

Zgodnie z odpowiedziami udzielonymi przez respondentów, województwo posiada programy ochrony dziedzictwa kultury materialnej i niematerialnej, a także analizuje wpływ turystyki na kulturę i tradycje, co pozwala na lepsze zarządzanie i ochronę zasobów kulturowych. Istnieją również inicjatywy promujące lokalną kulturę poprzez rozwój turystyki, co wzmacnia tożsamość regionalną oraz przyczynia się do budowania kapitału społecznego i gospodarczego.

Jedynym istotnym brakiem wskazanym przez respondentów jest niewystarczające oznakowanie obiektów kulturowych, co może ograniczać ich dostępność i atrakcyjność dla turystów. Poprawa w tym obszarze mogłaby znacząco zwiększyć wartość turystyczną regionu, przyczyniając się do skuteczniejszej promocji kultury i tradycji województwa.

KULTURA

Program w zakresie ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego	✓
Program w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego	✓
Analiza wpływu turystyki na kulturę i tradycje	✓
Właściwe oznaczenia i informacje na obiektach kulturowych	✗
Produkty turystyczne wspierające ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego	✓

Dokumenty strategiczne

Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Mazowieckim na lata 2023-2027

Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Mazowieckim na lata 2023-2027 kładzie duży nacisk na ochronę i promocję zarówno dziedzictwa materialnego, jak i niematerialnego, uznając je za integralne elementy tożsamości kulturowej i rozwoju regionu. W zakresie dziedzictwa materialnego podkreślana jest jego różnorodność, z licznymi zabytkami, muzeami i instytucjami kultury, przy czym szczególne miejsce zajmuje Warszawa z wpisanym na listę UNESCO historycznym centrum miasta. Strategia wskazuje na zagrożenia dla tego dziedzictwa, takie jak presja urbanizacyjna czy brak odpowiedniego zabezpieczenia, i proponuje działania obejmujące konserwację, rewitalizację oraz cyfrowe archiwizowanie zasobów. Wspierana jest także ochrona dziedzictwa poprzez tworzenie parków kulturowych i włączanie wymogów ochrony zabytków do procesów planowania przestrzennego.

W obszarze dziedzictwa niematerialnego dokument zwraca uwagę na znaczenie tradycji, zwyczajów, rękodzieła i sztuk performatywnych, z których siedem jest już wpisanych na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W strategii uwzględniono działania związane z dokumentacją i badaniami nad tym dziedzictwem, projekty edukacyjne wykorzystujące zasoby cyfrowe oraz angażowanie lokalnych społeczności w ochronę i przekazywanie tradycji.

Strategia dostrzega także kluczową rolę turystyki w rozwoju regionu, wskazując na kulturę i dziedzictwo jako główne cele strategiczne. Promuje rozwój turystyki kulturowej poprzez wspieranie produktów i wydarzeń turystycznych oraz adaptację historycznych budynków do celów kulturalnych i turystycznych, co ma na celu nie tylko ochronę dziedzictwa, ale także zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu. Dokument podkreśla również konieczność poprawy infrastruktury turystycznej, aby zapewnić lepsze doświadczenia turystom i wzmocnić konkurencyjność regionu na rynku turystycznym.

2.3. Zarządzanie rozwojem zrównoważonym

Turystyka będzie rozwijać się w sposób stabilny i przynosić dla regionu długotrwałe korzyści społeczno-gospodarcze, tylko w sytuacji, gdy zarządzana jest w sposób prawidłowy i kompleksowy. Kryteria zarządzania turystyką zrównoważoną dla destynacji turystycznych zakładają skoordynowane podejście do turystyki zrównoważonej, w tym zaangażowanie sektora prywatnego, publicznego i społeczeństwa obywatelskiego, oraz zdolność do zarządzania kwestiami społeczno-gospodarczymi, kulturowymi i środowiskowymi. Zrównoważona destynacja turystyczna powinna, między innymi:

- posiadać wieloletnią strategię zarządzania i plan działania, uwzględniający zasady zrównoważonego rozwoju;
- posiadać grupę ekspertów, którzy posiadają kompetencje w zakresie zarządzania środowiskowego oraz zrównoważonego rozwoju turystyką
- wdrożyć system monitorowania wpływu turystyki na społeczność lokalną, przyrodę i kulturę, a działania i rezultaty powinny być regularnie analizowane;
- świadomie zarządzać liczbą odwiedzających i ich aktywnością, uwzględniając równowagę pomiędzy potrzebami lokalnej gospodarki, mieszkańców i środowiska kulturowego i społecznego;
- opracować plan zarządzania ryzykiem i sytuacjami kryzysowymi;
- prowadzić działania marketingowo-promocyjne w sposób przejrzysty i odpowiedzialny.

Strategia zrównoważonego rozwoju turystyki

Z punktu widzenia zasad turystyki zrównoważonej, strategia rozwoju turystyki powinna określać działania związane z:

- zarządzaniem ekologicznym (w tym wodą, energią, odpadami)
- ochroną przyrody i różnorodności biologicznej
- przeciwdziałaniem zmianom klimatycznym
- ochroną praw człowieka, w tym praw pracowniczych
- ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego
- rozwojem lokalnej gospodarki, wsparciem lokalnych towarów i przedsiębiorców
- zdrowiem i bezpieczeństwem turystów

Województwo mazowieckie posiada wojewódzką strategię rozwoju turystyki, która przynajmniej częściowo nawiązuje do zasad rozwoju zrównoważonego. Bardziej szczegółowa analiza znajduje się poniżej.

Dokumenty strategiczne

Strategia rozwoju turystyki w województwie mazowieckim na lata 2023-2027

Strategia rozwoju turystyki w województwie mazowieckim na lata 2023-2027 kładzie duży nacisk na rozwój zrównoważony, obejmując aspekty środowiskowe, społeczno-ekonomiczne oraz kulturowe. W obszarze środowiskowym dokument podkreśla konieczność promowania turystyki przyjaznej środowisku, uwzględniając rosnące zainteresowanie podróżami zrównoważonymi. Proponuje działania takie jak rozwój niskoemisyjnego transportu turystycznego, promowanie ekologicznych obiektów noclegowych oraz wykorzystanie materiałów przyjaznych środowisku w infrastrukturze turystycznej. Zachęca również do stosowania certyfikacji ekologicznych, w tym standardów ESG (Environment, Social, Governance), w branży turystycznej.

W aspekcie społeczno-ekonomicznym strategia zwraca uwagę na rolę turystyki jako narzędzia wzmacniającego lokalne społeczności oraz poprawiającego jakość życia mieszkańców. Podkreśla konieczność rozwoju turystyki, która przynosi korzyści zarówno przedsiębiorcom, jak i lokalnej ludności, promując odpowiedzialne podejście do środowiska, kultury i społeczeństwa. Wspiera tworzenie całorocznych ofert turystycznych, które stabilizują dochody branży, oraz rozwój kompetencji zawodowych poprzez szkolenia i podnoszenie kwalifikacji.

Strategia uwzględnia także aspekt kulturowy, wskazując na znaczenie ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwijania produktów turystycznych, które podkreślają unikalną tożsamość regionu. Zachęca do integracji lokalnej kultury z doświadczeniami turystycznymi, co przyczynia się do jej ochrony i promocji.

Mimo tych inicjatyw dokument mógłby zostać wzmocniony poprzez określenie konkretnych celów redukcji wpływu środowiskowego, takich jak zmniejszenie emisji dwutlenku węgla, zużycia wody czy generowania odpadów. Brakuje także analizy potencjalnych wyzwań związanych z nadmierną turystyką, takich jak presja na infrastrukturę czy komercjalizacja kultury. Istotnym niedociągnięciem jest brak programów angażujących interesariuszy, zarówno społeczności lokalne, jak i branżę turystyczną, w kwestie rozwoju zrównoważonego. Również brak planu komunikacji promującego odpowiedzialne podróżowanie wśród turystów ogranicza skuteczność działań mających na celu zrównoważony rozwój turystyki. Włączenie tych elementów mogłoby znacząco zwiększyć spójność i efektywność strategii, przyczyniając się do budowy bardziej odpowiedzialnego i zrównoważonego sektora turystyki w regionie.

Aby skutecznie rozwijać turystykę w sposób zrównoważony, destynacja powinna spełniać kilka kluczowych warunków. Powinna mieć przynajmniej jedną osobę zarządzającą rozwojem turystyki, która posiada kwalifikacje w zakresie zrównoważonego rozwoju turystyki. Powinna również wyznaczyć osobę lub zespół odpowiedzialny za koordynację działań związanych z rozwojem zrównoważonym turystyki. Ważne jest określenie i regularne monitorowanie wskaźników zrównoważonego rozwoju turystyki, obejmujących aspekty środowiskowe,

społeczno-gospodarcze, oraz publikowanie przynajmniej raz w roku raportu dotyczącego realizacji strategii rozwoju turystyki, z uwzględnieniem aspektów zrównoważonego rozwoju.

Jak wynika z odpowiedzi udzielonych przez Mazowiecką Regionalną Organizację Turystyczną, w zespołach odpowiedzialnych za rozwój turystyki są osoby posiadające odpowiednie kompetencje w zakresie turystyki zrównoważonej. Nie są natomiast spełnione pozostałe kryteria. Brak instrumentów takich jak dedykowany zespół, systematyczny monitoring i raportowanie z zakresu zrównoważonego rozwoju w turystyce ogranicza skuteczność implementacji strategii i może prowadzić do niespójności oraz niepełnego wykorzystania potencjalnych korzyści wynikających z turystyki zrównoważonej.

Osoby kompetentne w zakresie zrównoważonego rozwoju turystyki	✓
Zespół odpowiedzialny za zrównoważony rozwój turystyki	✗
Monitoring wskaźników zrównoważonego rozwoju turystyki	✗
Raport dot. realizacji strategii rozwoju zrównoważonego w branży turystycznej	✗

Zarządzanie ruchem turystycznym

Zarządzanie ruchem turystycznym polega na kontrolowaniu przepływu turystów zarówno w czasie, jak i przestrzeni, aby zmniejszyć sezonowość oraz równomiernie rozłożyć obciążenie turystyczne.

Województwo mazowieckie podejmuje działania mające na celu efektywne zarządzanie ruchem turystycznym, jednak w tym obszarze nadal istnieją istotne luki. Region posiada aktualną listę aktywów turystycznych, obejmującą zarówno zasoby przyrodnicze, jak i kulturowe, co stanowi podstawę do planowania i rozwijania turystyki w sposób bardziej zrównoważony. Prowadzone są również inicjatywy zmierzające do zmniejszenia sezonowości ruchu turystycznego oraz przestrzennego rozproszenia turystów, co pomaga odciążyć najpopularniejsze miejsca i promować mniej znane, ale równie atrakcyjne lokalizacje.

Jednak brak systematycznego monitoringu ruchu turystycznego ogranicza możliwość pełnej oceny efektywności podejmowanych działań i identyfikacji obszarów wymagających dodatkowego wsparcia. Nie została także obliczona pojemność turystyczna najbardziej wrażliwych terenów, co utrudnia ochronę tych obszarów przed nadmiernym obciążeniem. Województwo nie wdrożyło systemu regulującego ruch turystycznym, który mógłby pomóc w zarządzaniu napływem turystów w najbardziej uczęszczanych miejscach. Dodatkowo brakuje wytycznych dotyczących wynajmu obiektów turystycznych oraz krótkoterminowego wynajmu, co mogłoby wspierać równowagę między potrzebami mieszkańców a interesami branży turystycznej.

Jak wynika z odpowiedzi jst i lokalnych organizacji turystycznych, mniej więcej jedna trzecia z nich posiada listę aktywów turystycznych, ale zarządzanie ruchem turystycznym na poziomie lokalnym nie jest działaniem priorytetowym. Monitoring ruchu turystycznego oraz działania mające na celu rozproszenie ruchu turystycznego prowadzone są tylko w pojedynczych gminach.

ZARZĄDZANIE RUCHEM TURYSTYCZNYM

Aktualna lista aktywów turystycznych (przyrodniczych i kulturowych)	✓
Monitoring ruchu turystycznego	✗
Wytyczne dot. wynajmu obiektów turystycznych i wynajmu krótkoterminowego	✗
Obliczona została pojemność najbardziej wrażliwych terenów turystycznych	✗
Działania mające na celu zmniejszenie sezonowości ruchu turystycznego	✓
Działania mające na celu przestrzenne rozproszenie ruchu turystycznego	✓
System regulujący ruchem turystycznym	✗

Zaangażowanie turystów

Zaangażowanie turystów w kwestie rozwoju zrównoważonego jest kluczowe dla osiągnięcia długoterminowych celów w turystyce. Głównym narzędziem w tym procesie jest monitoring zadowolenia turystów, szczególnie w odniesieniu do aspektów środowiskowych i kulturowych. Dzięki regularnym badaniom można ocenić, jak turyści postrzegają wysiłki na rzecz zrównoważonego rozwoju i jakie obszary wymagają poprawy. Aktualnie w województwie mazowieckim nie prowadzi się analizy zadowolenia turystów.

Drugim kluczowym narzędziem jest skuteczna komunikacja. Obejmuje ona promowanie kodeksów postępowania na terenach wrażliwych przyrodniczo i kulturowo oraz propagowanie odpowiedzialnego podróżowania. Należy edukować turystów o ekologicznym zachowaniu, takim jak promocja niskoemisyjnego transportu, wspieranie lokalnych społeczności i kultury oraz zachęcanie do wyboru zrównoważonych przedsiębiorstw i usług. Wszystkie te elementy powinny być integralną częścią strategii komunikacyjnej, aby zwiększyć świadomość i zaangażowanie turystów w praktyki proekologiczne i prospołeczne. Jak widzimy z tabeli poniżej, w województwie mazowieckim, prowadzone są aktywne kampanie informacyjne promujące odpowiedzialne podróżowanie, ale brak jest konkretnych kodeksów postępowania.

Oddzielnym, lecz równie ważnym aspektem jest zdrowie i bezpieczeństwo turystów. Poza wdrożeniem programów dbających o te kwestie, niezbędna jest również skuteczna komunikacja dotycząca bezpiecznego zachowania podczas podróży. Informowanie turystów o zasadach bezpiecznego podróżowania jest kluczowe, aby zapewnić im komfort i bezpieczeństwo, co z kolei pozytywnie wpływa na ich ogólne doświadczenie turystyczne. Jak wynika z odpowiedzi respondentów, na Mazowszu temat bezpieczeństwa nie jest podejmowany w kontekście turystyki.

ZAANGAŻOWANIE TURYSTÓW

Monitoring zadowolenia turystów, w tym aspektów środowiskowych i kulturowych	×
Program dot. zdrowia i bezpieczeństwa turystów	×
Promocja zrównoważonych przedsiębiorstw turystycznych	✓
Kampanie promujące ekologiczny sposób podróżowania	✓
Kampanie zachęcające do wspierania społeczności lokalnych	✓
Kodeksy postępowania na terenach wrażliwych przyrodniczo	×
Kodeksy postępowania na terenach/ obiektach wrażliwych kulturowo	×

Zaangażowanie branży turystycznej

Zaangażowanie branży turystycznej w aspekty rozwoju zrównoważonego jest kluczowe dla długoterminowego sukcesu zarówno samych przedsiębiorstw, jak i destynacji turystycznych.

Nieemożliwe jest osiągnięcie celów rozwoju zrównoważonego, ani celów założonych w strategii rozwoju województwa bez zaangażowania biznesu, w tym branży turystycznej, zwłaszcza tam, gdzie turystyka wykorzystuje zasoby naturalne i może mieć negatywny wpływ na środowisko i społeczności lokalne.

Województwo powinno prowadzić kampanie uświadamiające, organizować szkolenia oraz oferować programy wsparcia i systemy zachęt dla przedsiębiorstw turystycznych, aby promować i wdrażać praktyki zrównoważonego rozwoju. Takie działania mogą obejmować edukację na temat oszczędzania energii i wody, zarządzania odpadami, promowania niskoemisyjnych środków transportu czy budowania świadomości na temat dostępności i inkluzji. Programy uświadamiające i szkolenia są też niezbędne aby przygotować branżę turystyczną na przyszłe regulacje prawne i standardy, takie jak unijna dyrektywa CSRD czy Green Claims.

Jak widać w tabeli poniżej, w województwie były prowadzone pewne inicjatywy dotyczące głównie budowania świadomości branży turystycznej na temat standardów turystyki zrównoważonej, promocji dziedzictwa kulturowego i zwiększania odpowiedzialności społecznej biznesu, jednak wciąż pozostaje wiele tematów, które wymagają uwagi.

ZAANGAŻOWANIE BRANŻY TURYSTYCZNEJ

Promocja standardów (kryteriów) turystyki zrównoważonej	✓
Promocja programów certyfikacji dla turystyki zrównoważonej	✗
Zarządzanie odpadami	✗
Energoefektywność	✗
Zarządzanie zasobami wodnymi	✗
Zmiany klimatyczne i ślad węglowy	✗
Dobrostan zwierząt i ich wykorzystania w turystyce	✗
Tworzenie dobrych warunków pracy	✗
Integracja elementów kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego	✓
Możliwości współpracy branży turystycznej z organizacjami pozarządowymi	✓
Nowe regulacje krajowe i unijne w zakresie rozwoju zrównoważonego	✗

Produkty turystyczne

Produkty turystyczne odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu wizerunku destynacji, ponieważ to właśnie one są tym, co destynacja chce zaprezentować odwiedzającym. Nawet jeśli niektóre zrównoważone rozwiązania nie są wdrożone na poziomie całej destynacji, istotne jest, aby były uwzględnione przy tworzeniu produktów turystycznych. Integracja zrównoważonych praktyk w produktach turystycznych nie tylko wzmacnia atrakcyjność destynacji dla coraz bardziej świadomych ekologicznie turystów, ale także przyczynia się do długoterminowej ochrony zasobów naturalnych i kulturowych.

Przy tworzeniu regionalnych i lokalnych produktów turystycznych, organizacje lokalne i regionalne najczęściej biorą pod uwagę ochronę i promocję kultury, a na drugim miejscu zaangażowanie lokalnych przedsiębiorców i promocję produktów lokalnych. Zaskakująco dużo, bo aż ponad połowa organizacji nie bierze pod uwagę żadnego z niżej wymienionych aspektów.

Aspekty uwzględniane przez organizacje turystyczne przy tworzeniu produktów turystycznych

Ochrona i promocja kultury i tradycji

Zaangażowanie lokalnych przedsiębiorców i promocja produktów lokalnych

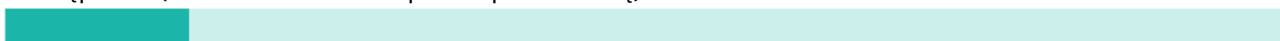
Wpływ na jakość życia mieszkańców

Wpływ na przyrodę i środowisko naturalne

Dostępność (m.in. dla osób z niepełnosprawnością)

Poziom emisji CO2

Zmniejszenie sezonowości

Przestrzenne rozproszenie ruchu turystycznego

Żadne z wyżej wymienionych aspektów są brane pod uwagę

Odpowiedzialna promocja

Odpowiedzialne podejście do promocji i marketingu jest kluczowe dla zrównoważonego rozwoju destynacji turystycznych. Wszelkie promowane atrakcje powinny być przedstawiane rzetelnie, zgodnie z rzeczywistością, aby unikać rozczarowań wśród turystów i budować ich zaufanie. Konieczne są rzeczywiste działania, aby zapewnić, że oferowane walory przyrodnicze, kulturowe i infrastruktura są zgodne z tym, co obiecywane w materiałach promocyjnych. W praktyce oznacza to ochronę przyrody i zabytków, wsparcie dla lokalnych społeczności oraz utrzymanie infrastruktury na odpowiednim poziomie.

Przykładowo, jeśli reklamowane są piękne i czyste krajobrazy, destynacja powinna zainwestować w lepsze zarządzanie odpadami, ochronę ekosystemów i ograniczanie śladu węglowego. Jeśli promowane są unikalne tradycje kulturowe, istotne jest autentyczne ich odzwierciedlenie, poprzez współpracę z lokalnymi twórcami i rzemieślnikami oraz programy ochrony dziedzictwa.

Zarówno walory kulturowe, jak i przyrodnicze oraz dostępność dla osób o specjalnych potrzebach są w promocji Mazowsza wykorzystywane. Niestety, nie zawsze idzie za tymi deklaracjami odpowiednie działanie.

Aby województwo mazowieckie mogło skutecznie wykorzystywać swoje walory przyrodnicze i działania proekologiczne w promocji, kluczowe jest zaangażowanie branży turystycznej w ochronę środowiska. Szczególny nacisk powinien być położony na przeciwdziałanie problemom środowiskowym, z którymi boryka się region, takim jak zaśmiecenie i gospodarka odpadami, stres wodny czy zanieczyszczenie powietrza. Brak zgodności między promowanymi wartościami ekologicznymi a faktycznymi działaniami może nie tylko negatywnie wpłynąć na wizerunek regionu, ale także naruszać zasady unijnej dyrektywy Green Claims. Dyrektywa ta wymaga, aby wszelkie komunikaty dotyczące ekologii były poparte odpowiednią certyfikacją.

Obecnie na Mazowszu jest 28 obiektów noclegowych z certyfikatem rozwoju zrównoważonego, ale wszystkie z nich znajdują się w Warszawie. To uwidacznia przepaść pomiędzy standardami wdrażanymi w stolicy w porównaniu do pozostałych terenów województwa.

Bez aktywnego zaangażowania branży turystycznej z całego Mazowsza, nie tylko Warszawy, w ochronę środowiska, działania promocyjne mogą zostać uznane za nieautentyczne i prowadzić do oskarżeń o greenwashing. Współpraca sektora turystycznego w zakresie ekologii, połączona z szerzeniem certyfikacji zrównoważonego rozwoju, nie tylko wzmocniłaby wiarygodność regionu jako odpowiedzialnej destynacji, ale również przyczyniłaby się do faktycznej poprawy stanu środowiska, co jest kluczowe dla długoterminowego rozwoju turystyki.

Aby skutecznie promować województwo jako zrównoważoną destynację turystyczną, kluczowe jest wdrażanie działań, które podkreślą jego zaangażowanie w ochronę środowiska, rozwój społeczny oraz odpowiedzialne zarządzanie turystyką.

Jednym z najważniejszych kroków jest uzyskanie uznanych certyfikatów i wdrożenie standardów zrównoważonego rozwoju, takich jak Green Destinations. Posiadanie takich certyfikatów potwierdzi zgodność regionu z międzynarodowymi wytycznymi i zwiększy jego wiarygodność wśród turystów świadomych ekologicznie oraz inwestorów. Równolegle warto prowadzić transparentną komunikację w zakresie ESG, publikując raporty dotyczące zrównoważonego rozwoju i prezentując konkretne działania podejmowane przez region. Raporty te powinny uwzględniać kwestie środowiskowe, społeczne i ekonomiczne, wskazując na postępy oraz wyzwania w zakresie zrównoważonego zarządzania turystyką. Tworzenie treści podkreślających ekologiczne inicjatywy, promowanie zero waste i odpowiedzialnego podróżowania dodatkowo pozwoli na budowanie pozytywnego wizerunku regionu wśród świadomych turystów.

Silnym narzędziem promocyjnym Mazowsza może być storytelling – tworzenie i rozpowszechnianie inspirujących historii o lokalnych społecznościach, unikalnym dziedzictwie, projektach ochrony przyrody i autentycznych doświadczeniach turystycznych. Promowanie tych narracji w mediach społecznościowych, na stronach internetowych oraz poprzez kampanie wideo przyciągnie turystów poszukujących bardziej angażujących i odpowiedzialnych form podróżowania.

Dodatkowym elementem, który może podkreślić zaangażowanie regionu w zrównoważoną turystykę, jest organizacja zrównoważonych wydarzeń, takich jak konferencje, festiwale i spotkania zgodne z zasadami ekologii – bez plastiku, z naciskiem na lokalne produkty i neutralność węglową.

Warto również promować podróże na Mazowsze poza szczytem sezonu, aby zmniejszyć presję na najpopularniejsze atrakcje turystyczne i równomiernie rozłożyć ruch turystyczny w ciągu roku. Rozwój ofert ekoturystyki i slow tourism powinien stać się jednym z priorytetów regionu. Mazowsze może wyróżniać się jako destynacja sprzyjająca aktywnemu wypoczynkowi na łonie natury, turystyce wiejskiej, pieszym i rowerowym wędrówkom oraz autentycznym doświadczeniom związanym z lokalną kulturą.

Kluczowym działaniem, które może dodatkowo zwiększyć rozpoznawalność Mazowsza jako lidera w dziedzinie zrównoważonej turystyki, jest udział w międzynarodowych konkursach, takich jak Green Destinations Top 100 czy Responsible Tourism Awards. Wyróżnienia i nagrody w tych konkursach stanowią potwierdzenie wysokich standardów regionu i przyciągają uwagę zarówno turystów, jak i inwestorów.

Ostatecznie, edukacja turystów w zakresie odpowiedzialnej turystyki powinna być nieodłącznym elementem strategii promocyjnej Mazowsza. Informowanie odwiedzających o zasadach szanowania przyrody, ograniczania odpadów i wspierania lokalnej gospodarki poprzez odpowiednie materiały edukacyjne, kampanie informacyjne oraz inicjatywy w przestrzeni publicznej pozwoli na długofalowe kształtowanie pozytywnych postaw i wzmacnianie reputacji regionu. Współpraca z partnerami z sektora hotelarskiego, gastronomicznego i turystycznego w celu wprowadzenia programów lojalnościowych nagradzających turystów za ekologiczne wybory pozwoli na dodatkowe wzmocnienie marki regionu jako zrównoważonej destynacji. Warto dodatkowo rozwijać interaktywne aplikacje i mapy turystyczne, które pomogą turystom w planowaniu podróży zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, wskazując na ekologiczne atrakcje, szlaki piesze i rowerowe oraz miejsca oferujące lokalne, autentyczne produkty.

Dzięki konsekwentnemu wdrażaniu tych działań Mazowsze może skutecznie budować swój wizerunek jako nowoczesnej, odpowiedzialnej i zrównoważonej destynacji turystycznej, przyciągając turystów zainteresowanych ekologicznymi i autentycznymi doświadczeniami.

3. ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE W FIRMACH TURYSTYCZNYCH

3.1. Zarządzanie środowiskowe

ENERGIA

Mazowieckie firmy podejmują działania związane z zarządzaniem energią, jednak ich zakres i zaawansowanie są dość podstawowe i ograniczone. Zdecydowana większość firm regularnie sprawdza stan techniczny sprzętów, aby zapobiec awariom, co jest podstawową praktyką w zakresie efektywności energetycznej. Lampy energooszczędne, takie jak LED, oraz czujniki ruchu, stosowane w korytarzach, łazienkach czy na zewnątrz budynków, również są szeroko wykorzystywane, choć wciąż nie są standardem we wszystkich przedsiębiorstwach.

Zdecydowanie rzadziej firmy inwestują w energooszczędne sprzęty z wysokimi klasami energetycznymi (A-klasa i wyżej) oraz w systemy takie jak włączniki prądu na kartę, które mogą znacząco obniżyć zużycie energii, szczególnie w hotelach i innych obiektach turystycznych. W zakresie efektywności energetycznej połowa firm deklaruje, że ich budynki są dobrze ocieplone, co wspiera oszczędność energii na ogrzewanie. Pewna grupa firm wykorzystuje także odnawialne źródła energii, takie jak panele słoneczne, oraz nowoczesne technologie, takie jak pompy ciepła, choć są to rozwiązania wciąż stosunkowo rzadkie.

Większość firm monitoruje i analizuje poziom zużycia energii przynajmniej raz w miesiącu, co pozwala na lepsze zarządzanie zasobami. Jednak niewiele z nich wyznaczyło ilościowe cele dotyczące zmniejszenia zużycia energii, co wskazuje na brak bardziej strategicznego podejścia do energooszczędności.

Choć każda firma uczestnicząca w badaniu podejmuje przynajmniej jedno działanie związane z zarządzaniem energią, praktyki te są często ograniczone do podstawowych rozwiązań, co pozostawia przestrzeń na bardziej zaawansowane i długofalowe działania w kierunku poprawy efektywności energetycznej.

Najczęstsze praktyki z zakresu zarządzania energią:

Sprawdzanie stanu technicznego sprzętów

Wykorzystanie czujników ruchu

Wykorzystanie energooszczędnego oświetlenia

TRANSPORT

Poza jednym wyjątkiem, firmy biorące udział w badaniu nie podejmują żadnych działań związanych z ekologizacją transportu, co pozostawia spory potencjał do poprawy w tej dziedzinie. Taki brak aktywności jest szczególnie zaskakujący w obliczu unijnej strategii zrównoważonej mobilności oraz coraz większych oczekiwań klientów i partnerów biznesowych wobec firm w zakresie redukcji emisji i wdrażania zrównoważonych praktyk.

Przykładowe działania, które mogłyby wesprzeć ekologizację transportu, obejmują korzystanie z samochodów elektrycznych lub hybrydowych, co pozwala na ograniczenie emisji spalin, oraz instalację stacji ładowania pojazdów elektrycznych przy obiektach, co dodatkowo wspiera rozwój infrastruktury zrównoważonej mobilności.

Choć tego typu inicjatywy wymagają początkowych inwestycji finansowych, istnieje szereg działań, które można wdrożyć przy minimalnych kosztach, ale o dużym potencjale wpływu. Należą do nich promocja ekologicznych środków transportu, takich jak rowery, hulajnogi elektryczne czy transport publiczny, zarówno wśród pracowników, jak i klientów. Firmy mogą także dostosowywać rozmiary pojazdów do liczebności grup, co ogranicza nadmierne zużycie paliwa, oraz organizować szkolenia dla kierowców z zakresu jazdy ekologicznej, które pozwalają na bardziej efektywne wykorzystanie pojazdów.

KLIMAT (ŚLAD WĘGLOWY)

Podobnie jak w przypadku transportu, poza nielicznymi wyjątkami, firmy biorące udział w badaniu nie podejmują aktywnych działań związanych z klimatem. W obliczu narastających wyzwań klimatycznych, warto rozważyć wdrożenie kilku kluczowych praktyk, które mogłyby przyczynić się do zmniejszenia negatywnego wpływu działalności na środowisko.

Przykładowym działaniem mogłoby być monitorowanie poziomu emisji CO₂ generowanych przez firmę. Dzięki regularnym pomiarom można zyskać wgląd w najbardziej emisyjne obszary działalności, co stanowi pierwszy krok do ich ograniczenia. Równie ważne byłoby wdrożenie planu redukcji emisji CO₂, określającego konkretne kroki i cele, które firma chce osiągnąć, aby obniżyć swój ślad węglowy. Taki plan umożliwia bardziej świadome zarządzanie emisjami oraz śledzenie postępów w czasie.

Oprócz redukcji emisji, firmy mogłyby również opracować plan adaptacji do zmian klimatu, który pozwoliłby na przygotowanie się na ewentualne skutki klimatyczne, takie jak ekstremalne zjawiska pogodowe czy rosnące koszty energii. Tego typu przygotowanie pozwala zredukować ryzyka operacyjne związane ze zmianami klimatu i zwiększyć odporność firmy.

Inną istotną praktyką jest mierzenie poziomu emisji CO₂ związanych z podróżami służbowymi. Podróże, zwłaszcza lotnicze, stanowią duże źródło emisji w wielu organizacjach, dlatego ich monitorowanie może przyczynić się do zmniejszenia emisji, np. przez preferowanie spotkań online lub wybieranie bardziej ekologicznych środków transportu.

Wreszcie, warto rozważyć kompensację emisji CO₂, czyli inwestowanie w projekty związane z ochroną środowiska, które równoważą generowane emisje, na przykład poprzez sadzenie drzew lub wspieranie projektów odnawialnych źródeł energii. Kompensacja pozwala firmie na częściowe zneutralizowanie wpływu jej działalności na klimat, co może być istotnym elementem strategii klimatycznej.

Podjęcie tych działań mogłoby znacząco zwiększyć zaangażowanie firm w działania proklimatyczne i stanowiłoby krok w stronę bardziej zrównoważonego modelu biznesowego.

WODA

Zarządzanie wodą jest niezwykle istotnym tematem w województwie mazowieckim, gdzie stres wodny stanowi poważne wyzwanie, szczególnie w kontekście zmian klimatycznych i rosnącego zapotrzebowania na zasoby wodne. Firmy biorące udział w badaniu podejmują działania w tej dziedzinie, jednak ich zakres i zaawansowanie są zazwyczaj dość podstawowe.

Zdecydowana większość regularnie sprawdza stan techniczny sprzętów, aby zapewnić ich sprawne działanie i szczelność, co pozwala na ograniczenie strat wody. Około połowa firm wykorzystuje urządzenia obniżające zużycie wody, takie jak toalety z podwójną spłuczką czy aeratory strumieniowe, co świadczy o dążeniu do zwiększenia efektywności wodnej w codziennych operacjach.

Pewna grupa przedsiębiorstw podejmuje bardziej strategiczne podejście, monitorując i analizując poziom zużycia wody przynajmniej raz w miesiącu oraz wyznaczając ilościowe cele dotyczące jej oszczędzania. Takie działania są jednak wciąż rzadkością i nie stanowią standardu w regionie.

Specyficzne praktyki zarządzania wodą, dostosowane do profilu działalności firm, są wdrażane jedynie przez pojedyncze przedsiębiorstwa. Na przykład hotele wprowadzają politykę ograniczającą niepotrzebne pranie ręczników i pościeli, zachęcając gości do ich wielokrotnego użytkowania. Niektóre firmy korzystają z technologii minimalizujących marnowanie wody podczas podlewania terenów zielonych, a pralnie czy baseny organizują swoje procedury w sposób zmniejszający zużycie wody.

Najbardziej zaawansowaną praktyką, jaką odnotowano, jest odzyskiwanie i ponowne wykorzystanie wody szarej, jednak takie działanie wdrożyła jedynie jedna firma, co pokazuje, że tego rodzaju inicjatywy są wciąż wyjątkiem.

Poza jednym przypadkiem każda firma uczestnicząca w badaniu deklaruje podejmowanie przynajmniej jednego działania związanego z zarządzaniem wodą. Mimo to zakres tych działań pozostaje ograniczony, co wskazuje na znaczną przestrzeń do poprawy. Wdrażanie bardziej zaawansowanych praktyk oraz strategiczne podejście do zarządzania wodą mogłoby przyczynić się do lepszego radzenia sobie z wyzwaniami związanymi ze stresem wodnym w regionie.

Najczęstsze praktyki z zakresu zarządzania wodą:

Sprawdzanie stanu technicznego sprzętów

Wykorzystanie urządzeń obniżających zużycie wody

Monitoring i analiza poziomu zużycia wody

ODPADY

Mazowieckie firmy podejmują działania związane z zarządzaniem odpadami, jednak ich zakres i zaawansowanie są ograniczone, a praktyki w tej dziedzinie wciąż pozostają podstawowe. Zdecydowana większość firm segreguje odpady na minimum trzy kategorie, co stanowi podstawowy standard zarządzania odpadami. Niemniej jednak, właściwa i bezpieczna utylizacja odpadów niebezpiecznych, takich jak baterie, lampy czy odpady elektroniczne, jest praktykowana przez mniejszość przedsiębiorstw, mimo że jest to wymagane prawem. To wskazuje na lukę w świadomości lub efektywnym wdrażaniu obowiązków prawnych.

Mniej popularne, ale wciąż stosowane praktyki dotyczą zmniejszania ilości generowanych odpadów. Część firm ogranicza wydruk materiałów marketingowych w celu zmniejszenia zużycia papieru, corocznie redukuje użycie jednorazowych przedmiotów, zwłaszcza z tworzyw sztucznych, oraz wdraża systemy elektronicznego obiegu dokumentów, co pozwala ograniczyć ilość odpadów biurowych. Tego typu działania stanowią istotny krok w kierunku zmniejszenia presji na środowisko, ale nie są jeszcze powszechnym standardem.

Tylko pojedyncze firmy wdrażają bardziej zaawansowane praktyki, takie jak coroczna redukcja ilości odpadów żywnościowych czy przekazywanie niewykorzystanych przedmiotów lub żywności bardziej potrzebującym. Takie inicjatywy nie tylko wspierają zrównoważony rozwój, ale także mają potencjał społeczny, jednak są stosowane zbyt rzadko, by mogły znacząco wpłynąć na całość gospodarki odpadami w regionie.

Podejście strategiczne do zarządzania odpadami pozostaje marginalne. Niewielka grupa firm prowadzi monitoring ilości poszczególnych kategorii odpadów, w tym żywnościowych, a jeszcze mniej przedsiębiorstw określiło ilościowe cele dotyczące ich redukcji. Brak takich działań uniemożliwia skuteczne zarządzanie odpadami na wyższym poziomie i ogranicza możliwości oceny efektywności podejmowanych inicjatyw.

Chociaż każda firma uczestnicząca w badaniu podejmuje przynajmniej jedno działanie związane z zarządzaniem odpadami, ich charakter wskazuje na potrzebę wprowadzenia bardziej zaawansowanych i długofalowych strategii. Rozszerzenie praktyk w kierunku redukcji ilości odpadów oraz wzmocnienie podejścia strategicznego mogłoby przyczynić się do znacznej poprawy efektywności gospodarowania odpadami i wsparcia celów zrównoważonego rozwoju w województwie mazowieckim.

Najczęstsze praktyki z zakresu zarządzania odpadami:

Segregacja odpadów

Zmniejszenie ilości przedmiotów i opakowań jednorazowych

Korzystanie z systemu elektronicznego obiegu dokumentów

3.2. Aspekty społeczne, gospodarcze i kulturowe

WARUNKI ZATRUDNIENIA

W kwestiach zatrudnienia większość firm biorących udział w badaniu deklaruje zgodność z kluczowymi standardami, co odzwierciedla ich zgodność z przepisami prawnymi i zasadami etycznymi. Praktyki takie jak przestrzeganie Kodeksu Pracy i zapewnianie formalnych umów zatrudnienia (np. umowy o pracę lub zlecenie) są szeroko stosowane, co gwarantuje stabilność zatrudnienia i zgodność z wymogami prawnymi. Większość firm zapewnia także wynagrodzenie na poziomie pozwalającym pokryć podstawowe koszty życia (living wage), co świadczy o odpowiedzialnym podejściu do płac. Firmy przestrzegają również zasad ochrony dzieci i młodzieży, nie zatrudniając osób poniżej 16. roku życia.

Deklarowana jest polityka niedyskryminacji, która obejmuje takie aspekty jak płeć, pochodzenie, wyznanie czy inne cechy, co podkreśla zaangażowanie firm w tworzenie inkluzywnego środowiska pracy. Jednakże, chociaż większość firm deklaruje równe traktowanie pracowników, nie zawsze przekłada się to na pełną równość płac, szczególnie w przypadku różnic wynikających z płci. Równe wynagrodzenie na tych samych stanowiskach z podobnym doświadczeniem i kwalifikacjami nie jest standardem we wszystkich firmach, co wskazuje na obszary wymagające dalszej poprawy.

Tylko nieliczne firmy podejmują dodatkowe inicjatywy, takie jak zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami czy wprowadzenie systemów oceny satysfakcji pracowników. Działania te, choć rzadkie, mają istotny wpływ na integrację społeczną oraz pozwalają lepiej reagować na potrzeby pracowników, zwiększając ich zaangażowanie i lojalność wobec pracodawcy.

Ogólnie rzecz biorąc, firmy wykazują wysoki poziom odpowiedzialności w zakresie podstawowych praktyk zatrudnieniowych, jednak istnieje przestrzeń na rozwój bardziej zaawansowanych działań, które mogłyby wzmocnić inkluzywność i równouprawnienie w miejscu pracy.

Najczęstsze praktyki z zakresu tworzenia godnych miejsc pracy:

Przestrzeganie Kodeksu Pracy w pełnym zakresie

Formalne zatrudnienie

Godne warunki zatrudnienia i płaca, która wystarcza na utrzymanie

ZATRUDNIENIE LOKALNE

Firmy turystyczne z województwa mazowieckiego w większości zatrudniają lokalnych pracowników, co wspiera rozwój gospodarki regionu, zmniejsza bezrobocie i przyczynia się do wzrostu dochodów mieszkańców. Lokalni pracownicy lepiej rozumieją specyfikę regionu, co sprzyja bardziej efektywnemu wdrażaniu projektów i umacnianiu więzi społecznych. Niemniej jednak, spora część firm deklaruje, że ich kadra nie pochodzi wyłącznie z lokalnej społeczności, a zatrudnienie osób spoza regionu wciąż jest powszechne. Dodatkowo istnieje grupa firm, które nie monitorują pochodzenia swoich pracowników, co utrudnia ocenę ich wkładu w rozwój lokalnej społeczności.

Turyści coraz częściej zwracają uwagę na to, czy firmy wspierają lokalną społeczność poprzez zatrudnienie miejscowych mieszkańców, ponieważ chcą, aby ich wydatki miały pozytywny wpływ na odwiedzany region. Wysoki poziom zatrudnienia lokalnych pracowników może być zatem istotnym atutem w działaniach promocyjnych, ale brak monitorowania tej kwestii przez niektóre firmy ogranicza możliwość podkreślenia tego w komunikacji z klientami.

ZAANGAŻOWANIE PRACOWNIKÓW W ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY

W kwestii zaangażowania pracowników w tematy związane z rozwojem zrównoważonym firmy z Mazowsza wykazują zróżnicowany poziom zaangażowania w informowanie swojej kadry.

Prawie wszystkie firmy formalnie informują pracowników o zasadach bezpieczeństwa pracy, co wskazuje na wysoki priorytet przykładany do tego aspektu.

Jednak pozostałe tematy związane z kwestiami społecznymi i środowiskowymi są znacznie mniej powszechne. Około połowa firm informuje pracowników o projektach wspierających lokalną społeczność i kulturę oraz o zasadach przeciwdziałania

dyskryminacji, wykorzystywania czy nękania, co świadczy o odpowiedzialnym podejściu społecznym.

W zakresie zarządzania środowiskowego również połowa firm szkoli swoich pracowników w temacie zmniejszania zużycia energii, jednak kwestie takie jak redukcja zużycia wody czy ograniczanie ilości odpadów, w tym odpadów jednorazowych i żywnościowych, są mniej powszechne. Jedynie pojedyncze firmy podejmują działania informacyjne dotyczące ekologicznych środków transportu i zachęcają swoich pracowników do ich stosowania.

Co istotne, tylko około jedna czwarta firm informuje swoich pracowników o działaniach podejmowanych w ramach rozwoju zrównoważonego. To niewykorzystany potencjał, ponieważ pracownicy odgrywają kluczową rolę w wdrażaniu inicjatyw zrównoważonego rozwoju na poziomie operacyjnym. Zrozumienie przez nich celów, zasad i znaczenia podejmowanych działań nie tylko zwiększa ich zaangażowanie, ale także pozwala na skuteczniejsze wdrażanie praktyk w codziennej pracy. Świadomi pracownicy mogą stać się ambasadorami zmian, wprowadzając nowe rozwiązania, identyfikując obszary wymagające poprawy i wspierając długofalowe cele organizacji. Ponadto brak komunikacji w tym zakresie ogranicza możliwość budowania spójnej kultury organizacyjnej opartej na wartościach zrównoważonego rozwoju, co w konsekwencji może osłabiać efektywność realizowanych strategii i zmniejszać ich wpływ na otoczenie. Rozszerzenie działań informacyjnych i szkoleniowych w tym zakresie mogłoby znacząco zwiększyć efektywność wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju i wzmocnić pozycję firm jako liderów odpowiedzialności społecznej i środowiskowej.

O czym najczęściej firmy informują pracowników:

1. O zasadach bezpieczeństwa pracy
2. O projektach społecznych i wspieraniu lokalnej społeczności i kultury
3. O zasadach przeciwdziałania dyskryminacji, wykorzystywania i nękania

DZIAŁANIA NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

W Mazowieckim firmy podejmują różnorodne działania prospołeczne, choć ich zakres i charakter są zróżnicowane.

Zdecydowana większość firm angażuje się we współpracę ze szkołami i uniwersytetami, organizując spotkania edukacyjne, oferując praktyki czy wspierając rozwój młodych ludzi.

Nieco mniej, choć wciąż znacząca liczba firm wspiera finansowo lub materialnie organizacje pozarządowe oraz akcje charytatywne. Popularną praktyką jest również udostępnianie obiektów i usług dla organizacji pozarządowych czy osób potrzebujących

bezpłatnie lub na preferencyjnych warunkach, co stanowi istotne wsparcie dla działań lokalnych społeczności.

Pojedyncze firmy podejmują bardziej zaawansowane inicjatywy, takie jak aktywne zaangażowanie pracowników w wolontariat czy inwestowanie w poprawę lokalnej infrastruktury, na przykład dróg czy oświetlenia. Te działania, choć mniej powszechne, mają znaczący wpływ na jakość życia mieszkańców oraz budowanie pozytywnego wizerunku firm w regionie.

W zakresie tematycznym najwięcej firm wspiera projekty związane z ochroną przyrody, uczestnicząc w zbiórkach śmieci czy innych inicjatywach środowiskowych. Na drugim miejscu znajdują się działania wspierające instytucje kultury i projekty z zakresu ochrony dziedzictwa, co pokazuje, że firmy doceniają wartość lokalnych tradycji i kultury. Zaskakująco, żadna z firm nie zadeklarowała wsparcia projektów mających na celu rozwiązywanie problemów społecznych, takich jak nierówności społeczne, co wskazuje na istotną lukę w podejściu do bardziej kompleksowych kwestii społecznych.

Podsumowując, firmy z Mazowsza angażują się w działania prospołeczne, choć ich zakres często skupia się na łatwiejszych do wdrożenia inicjatywach. Istnieje duży potencjał na rozwój bardziej zróżnicowanych i strategicznych działań z zakresu odpowiedzialności społecznej biznesu.

Najczęściej praktykowane działania na rzecz społeczności lokalnych i inkluzji:

Współpraca ze szkołami / uniwersytetami

Dostępność obiektu / usług dla osób ze szczególnymi potrzebami

Wsparcie organizacji pozarządowych finansowo lub materialnie

KULTURA

Przeważająca większość respondentów angażuje się w promocję kultury i tradycji regionu, choć skala i zakres tych działań są zróżnicowane.

Większość firm informuje swoich klientów o walorach kulturowych regionu, aktywnie wspiera i promuje lokalnych artystów oraz rzemieślników, a także wykorzystuje elementy kultury lokalnej w wystroju wnętrz lub ubiorze pracowników. Takie działania nie tylko wspierają lokalne społeczności i twórców, ale również wzbogacają doświadczenia klientów, podkreślając unikalny charakter regionu.

Około połowa firm organizuje lub promuje wycieczki i aktywności, które prezentują autentyczną kulturę i tradycje regionu, a także umożliwia klientom zakup pamiątek powstałych lokalnie. Te inicjatywy wspierają rozwój lokalnej gospodarki oraz wzmacniają tożsamość kulturową regionu w oczach odwiedzających.

Jednak co czwarta firma nie podejmuje żadnych działań w tym obszarze, co wskazuje na istotne pole do poprawy. Rozwój działań promujących kulturę i tradycje regionu może nie tylko przyczynić się do wzrostu atrakcyjności turystycznej Mazowsza, ale również wspierać zrównoważony rozwój, integrując lokalne społeczności i wzmacniając ich rolę w sektorze turystycznym. Takie inicjatywy mogą także pozytywnie wpłynąć na wizerunek firm jako zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego i wspieranie lokalnej tożsamości.

Najczęstsze praktyki z zakresu promocji kultury i tradycji:

Informowanie klientów na temat walorów kulturowych regionu

Wsparcie i promocja lokalnych artystów i rzemieślników

Wykorzystanie elementów lokalnej kultury w wystroju wnętrz lub dizajnie

PROCEDURY ZAKUPOWE

Praktyki zakupowe firm z Mazowsza wykazują pewien poziom zaangażowania w aspekty zrównoważonego rozwoju, jednak ich spójność i efektywność budzą wątpliwości. Zgodnie z deklaracjami respondentów, większość firm posiada formalną politykę zakupową, która uwzględnia kryteria ekologiczne i społeczne, co jest pozytywnym sygnałem i stanowi solidną podstawę do działań. Niemniej jednak, mniej firm deklaruje faktyczne uwzględnianie tych kryteriów podczas zakupów, co rodzi pytanie o rolę tych polityk i stopień ich wdrożenia w codziennej praktyce.

Spośród firm, które biorą pod uwagę kryteria zrównoważonego rozwoju, częściej wybierane są produkty spełniające kryteria społeczne, takie jak lokalne pochodzenie czy certyfikaty Fair Trade. Kryteria ekologiczne, takie jak klasa energetyczna, certyfikacja ekologiczna czy opakowania przydatne do recyklingu, są brane pod uwagę rzadziej. Jeszcze mniej firm monitoruje procent zakupionych produktów posiadających certyfikaty związane z rozwojem zrównoważonym, co ogranicza możliwość oceny skuteczności podejmowanych działań.

W kontekście zakupów produktów żywnościowych firmy mają tendencję do kupowania lokalnie, co wspiera regionalną gospodarkę i odpowiada na rosnące zapotrzebowanie turystów na lokalne produkty. Jednak jedna trzecia firm w ogóle nie monitoruje pochodzenia żywności, co sugeruje, że ten aspekt nie jest priorytetem w ich strategii zakupowej. To zmarnowana szansa, ponieważ lokalne produkty nie tylko wzmacniają lokalną gospodarkę, ale także mogą przyciągać turystów poszukujących autentycznych doświadczeń.

Żadna z firm nie posiada Kodeksu Postępowania dla dostawców uwzględniającego odpowiedzialność społeczną i ekologiczną. Taki dokument jest kluczowy, ponieważ pozwala na ustalenie jasnych standardów dotyczących etycznego i zrównoważonego podejścia w łańcuchu dostaw. Wprowadzenie takiego kodeksu mogłoby pomóc

w budowaniu bardziej transparentnych relacji z dostawcami oraz w zwiększeniu wpływu firmy na promowanie odpowiedzialnych praktyk.

Ogólnie rzecz biorąc, działania firm w zakresie zrównoważonych zakupów są niespójne. Choć istnieją polityki zakupowe, brak ich konsekwentnego wdrażania oraz monitorowania ogranicza ich realny wpływ.

Najczęstsze praktyki z zakresu zrównoważonych zakupów:

1. Uwzględnienie podczas zakupów kryteriów ekologicznych
2. Uwzględnienie podczas zakupów kryteriów społecznych
3. Wybór polskich produktów żywnościowych

3.3. Zarządzanie rozwojem zrównoważonym

OSOBY ODPOWIEDZIALNE

Aby skutecznie wdrażać zasady zrównoważonego rozwoju, niezbędne jest posiadanie w firmie osób odpowiedzialnych za poszczególne aspekty tego procesu.

W przypadku firm biorących udział w badaniu, odpowiedzialność za rozwój zrównoważony jest zróżnicowana i często niedostatecznie ustrukturyzowana. Około połowa firm deklaruje posiadanie wyznaczonej osoby odpowiedzialnej za kwestie HR i ochronę praw człowieka, co wskazuje na podstawowe zaangażowanie w aspekty społeczne. Mniej więcej jedna trzecia firm ma osobę zajmującą się współpracą ze społecznością lokalną i działaniami prospołecznymi, co pokazuje pewien poziom integracji tych działań z codzienną działalnością. Jednak w obszarze ochrony środowiska i zarządzania ekologicznego sytuacja wygląda gorzej – tylko pojedyncze firmy mają dedykowaną osobę odpowiedzialną za te kwestie.

Podobnie, zaledwie niewielka grupa przedsiębiorstw deklaruje, że na stanowiskach zarządczych zatrudniane są osoby posiadające kwalifikacje w zakresie zarządzania turystyką zrównoważoną lub zrównoważonym rozwojem. Wyznaczenie koordynatora ds. rozwoju zrównoważonego, który zajmowałby się kompleksowym wdrażaniem i monitorowaniem działań w tym zakresie, jest praktyką stosowaną tylko przez pojedyncze firmy.

Brak takich osób w strukturze organizacyjnej jest poważnym ograniczeniem. Dedykowani specjaliści od zrównoważonego rozwoju są kluczowi, ponieważ pozwalają na lepsze planowanie, koordynację i realizację działań wspierających cele zrównoważonego rozwoju. Osoby te mogą skuteczniej identyfikować obszary wymagające poprawy, wdrażać innowacyjne rozwiązania oraz monitorować postępy w osiąganiu celów. Ponadto obecność ekspertów w tej dziedzinie na stanowiskach

zarządczych umożliwia włączenie strategii zrównoważonego rozwoju w ogólną politykę firmy, co zwiększa jej spójność i efektywność.

Wprowadzenie dedykowanych ról w obszarze zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska jest nie tylko korzystne dla osiągania celów organizacyjnych, ale także pozwala firmom lepiej reagować na oczekiwania klientów, partnerów biznesowych i lokalnych społeczności. Taka struktura zwiększa wiarygodność firmy i wzmacnia jej wizerunek jako odpowiedzialnego i nowoczesnego podmiotu na rynku.

WYMAGANA DOKUMENTACJA

Dla zrównoważonego zarządzania przedsiębiorstwem niezbędne jest także posiadanie określonych dokumentów, które formalizują i kierunkują działania firmy w tych obszarach. Posiadanie takich dokumentów nie tylko świadczy o odpowiedzialnym podejściu do zarządzania, ale także umożliwia systematyczne wdrażanie i monitorowanie polityk oraz praktyk proekologicznych i społecznych. Wśród tych najbardziej podstawowych dokumentów można wymienić:

- Dokument regulujący zasady bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia
- Dokument regulujący kwestie zatrudnienia i zarządzania zasobami ludzkimi (np. polityka HR, strategia HR, kodeks poszanowania praw człowieka)
- Dokument regulujący działania firmy w zakresie ochrony środowiska/zarządzania ekologicznego (np. polityka ekologiczna, strategia, plan działania)
- Dokument regulujący współpracę ze społecznością lokalną, wsparcie lokalnych przedsiębiorców i/lub ochronę dziedzictwa kulturowego
- Polityka zrównoważonych spotkań/ konferencji
- Instrukcje dotyczące humanitarnego traktowania zwierząt podczas wycieczek
- Raport niefinansowy

W przypadku firm biorących udział w badaniu, zdecydowana większość posiada dokumenty regulujące zasady bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia, co wskazuje na priorytet w zakresie przestrzegania standardów związanych z ochroną pracowników.

Pewna grupa firm posiada bardziej kompleksowe dokumenty, takie jak polityki HR, strategie zarządzania zasobami ludzkimi czy kodeksy poszanowania praw człowieka, które regulują kwestie związane z zatrudnieniem. Podobna liczba firm ma opracowane dokumenty dotyczące ochrony środowiska i zarządzania ekologicznego, takie jak polityki ekologiczne czy plany działania, co świadczy o pewnym zaangażowaniu w kwestie środowiskowe. Jednak dokumenty regulujące współpracę ze społecznością lokalną, wsparcie lokalnych przedsiębiorców czy ochronę dziedzictwa kulturowego są obecne tylko wśród niewielkiej grupy przedsiębiorstw, co wskazuje na niedostateczne uwzględnienie tych aspektów w formalnych strategiach firm.

Tylko pojedyncze firmy posiadają także wytyczne dotyczące specyficznych produktów lub usług, takich jak polityka zrównoważonych spotkań i konferencji. Takie dokumenty mogłyby stanowić istotny wkład w rozwój odpowiedzialnych praktyk biznesowych, szczególnie w branżach związanych z turystyką i organizacją wydarzeń.

Co zaskakujące, raporty niefinansowe, które są coraz częściej wymagane przez nowe regulacje prawne, są przygotowywane tylko przez nieliczne firmy. To wskazuje na niedostateczne przygotowanie przedsiębiorstw do spełniania przyszłych wymogów oraz ograniczoną przejrzystość działań w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Wielu respondentów biorących udział w badaniu nie posiada żadnych z tych dokumentów, co wskazuje na potrzebę większego zaangażowania w formalizowanie i wdrażanie polityk zrównoważonego rozwoju.

WSPÓŁPRACA Z INTERESARIUSZAMI

Współpraca z różnorodnymi grupami interesariuszy stanowi integralny element zaangażowania w zrównoważony rozwój, a w tym zakresie firmy biorące udział w badaniu wykazują dużą aktywność. Wszystkie deklarują współpracę z kilkoma organizacjami, co świadczy o ich otwartości na budowanie partnerstw.

Współpracują z uniwersytetami, placówkami oświatowymi, instytucjami kultury, lokalnymi organizacjami turystycznymi, Mazowiecką Regionalną Organizacją Turystyczną oraz organizacjami pozarządowymi.

Dodatkowo, znaczna część firm deklaruje kooperację z Punktami Informacji Turystycznej, jednostkami samorządu terytorialnego oraz przedstawicielami lokalnych społeczności. Tak szeroka sieć partnerstw umożliwia skuteczniejszą realizację inicjatyw prospołecznych i ekologicznych, jednocześnie wspierając rozwój lokalnych społeczności i gospodarki regionu.

To podejście wzmacnia integrację działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, promując wspólne korzyści dla wszystkich zaangażowanych stron.

Przedsiębiorstwa najczęściej współpracują z:

Uniwersytetami / placówkami oświatowymi

Lokalnymi/ Regionalnymi Organizacjami Turystycznymi

Instytucjami kultury

Organizacjami pozarządowymi

ZAANGAŻOWANIE KLIENTÓW W DZIAŁANIA ZRÓWNOWAŻONE

Klienci to jeszcze jedna, kluczowa, grupa interesariuszy. Zaangażowanie klientów w działania zrównoważone powinno być istotnym elementem strategii rozwoju zrównoważonego. Angażowanie klientów w aspekty rozwoju zrównoważonego pozostaje jednak słabą stroną firm w województwie mazowieckim.

Większość respondentów ogranicza swoje działania do promowania właściwych kodeksów postępowania, informując klientów, jak zachowywać się na terenach przyrodniczych lub w obecności zwierząt. Niestety, na tym kończy się zaangażowanie większości firm w budowanie świadomości klientów. Pewna grupa firm idzie o krok dalej, przekazując informacje na temat wspierania lokalnych społeczności, np. wskazując miejsca, gdzie można kupić lokalne pamiątki czy zjeść w regionalnych restauracjach, a także instruując, jak przekazać darowizny na rzecz organizacji pozarządowych. Niektóre firmy edukują klientów, jak szanować miejscową kulturę i ludność, np. doradzając, jak odpowiednio się ubrać podczas wizyt w kościołach czy na terenach wiejskich.

Niestety, poza pojedynczymi wyjątkami, brakuje działań budujących świadomość ekologiczną wśród klientów. Firmy nie wykorzystują okazji, by edukować klientów, dlaczego warto i jak oszczędzać energię, wodę czy redukować odpady, ograniczać odpady czy nie marnotrawić żywności. Żadna z firm nie zachęca też do korzystania z ekologicznych środków transportu, mimo że takie działania mogłyby znacząco przyczynić się do zmniejszenia śladu środowiskowego klientów. Tylko jedna firma spośród badanych wyróżnia się, wskazując klientom, które produkty i usługi są najbardziej ekologiczne i społecznie odpowiedzialne, np. poprzez specjalne oznaczenia w katalogu, na stronie internetowej czy w menu. Również zaledwie niewielka grupa firm informuje swoich klientów o własnych działaniach w zakresie rozwoju zrównoważonego, co stanowi niewykorzystany potencjał, szczególnie w kontekście rosnącej świadomości i oczekiwań konsumentów dotyczących odpowiedzialności społecznej i ekologicznej. Brak takich informacji sprawia, że firmy tracą okazję do budowania silniejszego wizerunku jako zaangażowanych i transparentnych podmiotów, które aktywnie wspierają zrównoważony rozwój.

O czym firmy najczęściej informują klientów:

Jak właściwie zachowywać się na terenach przyrodniczych

Jak wspierać społeczności lokalne

Jak szanować miejscową ludność i kulturę

Lepsze angażowanie klientów w kwestie zrównoważonego rozwoju mogłoby nie tylko wspierać ich świadomość, ale również wzmacniać wizerunek firm jako odpowiedzialnych i zaangażowanych społecznie. Wdrożenie prostych działań, takich jak oznaczanie

ekologicznych produktów, edukowanie o oszczędzaniu zasobów czy promowanie lokalnych inicjatyw, mogłoby znacząco zwiększyć wpływ firm na wspieranie zrównoważonych praktyk wśród klientów.

CERTYFIKACJA ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI I HOTELARSTWA

Certyfikacja rozwoju zrównoważonego w branży turystyki i hotelarstwa jest rekomendowanym sposobem potwierdzenia działań firmy w zakresie rozwoju zrównoważonego. Ma ona coraz większe znaczenie, szczególnie biorąc pod uwagę unijną dyrektywę Green Claims, która nakłada większy nacisk na transparentność i wiarygodność deklaracji proekologicznych firm.

W Europie, wśród popularnych certyfikatów w zakresie zarządzania zrównoważonego i ekologicznego w branży turystycznej i hotelarskiej można wymienić Green Globe, Green Key, Good Travel Seal, Travelife, EU Ecolabel, LEED/BREEAM, B Corp, a także standardy ISO 14001 oraz ISO 2600.

Żadna z firm biorących udział w badaniu nie posiada certyfikatu rozwoju zrównoważonego. Jak było wspomniane wcześniej, według danych Booking.com, w województwie mazowieckim jest 28 noclegowych z certyfikatami rozwoju zrównoważonego, wszystkie zlokalizowane w Warszawie (stan na grudzień 2024). Brak certyfikacji jest istotnym minusem, ponieważ zmniejsza konkurencyjność firm na rynku, gdzie konsumenci i partnerzy biznesowi coraz częściej poszukują potwierdzeń autentyczności proekologicznych i prospołecznych działań.

Z odpowiedzi na inne pytania wynika, że respondenci nie mają świadomości na temat certyfikacji ani dyrektywy Green Claims, przez co, prawdopodobnie, ani nie przygotowują się do certyfikacji, ani generalnie nie są nią zainteresowani. Brak wiedzy na temat korzyści płynących z posiadania certyfikatów oraz unijnych wymogów powoduje, że firmy nie widzą potrzeby inwestowania w procesy certyfikacyjne. To prowadzi do sytuacji, w której przedsiębiorstwa mogą być mniej konkurencyjne na rynku, ponieważ nie mogą udowodnić swojej wiarygodności w zakresie zrównoważonego rozwoju.

MOTYWACJA DO DZIAŁAŃ W ZAKRESIE ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONEGO

Zapytaliśmy również firmy, co pomogłoby i zmotywowało ich do wdrażania praktyk z zakresu rozwoju zrównoważonego. Wśród najczęstszych odpowiedzi pojawiły się następujące rozwiązania:

1. Dostęp do dobrych praktyk, żeby wiedzieć jak to robią inni
2. Szkolenia z zakresu turystyki zrównoważonej i tematów pokrewnych
3. Dofinansowanie działań w tym obszarze
4. Otrzymanie wytycznych z konkretnymi rekomendacjami co robić

4. DOBRE PRAKTYKI Z MAZOWIECKIEGO

W tej części przedstawiamy wybrane inicjatywy i produkty turystyczne z województwa mazowieckiego, które doskonale wpisują się w zasady turystyki zrównoważonej. Opisane przykłady nie tylko promują odpowiedzialne korzystanie z zasobów naturalnych i kulturowych regionu, ale także wspierają długofalowy rozwój turystyki, przyczyniając się do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa. Te dobre praktyki stanowią inspirację i model dla innych podmiotów działających w branży turystycznej.

Projekt „Tradycje mazowieckiej wsi dla turystyki i edukacji”

Projekt „Tradycje mazowieckiej wsi dla turystyki i edukacji”, współfinansowany z KSOW, jest przykładem dobrej praktyki turystyki zrównoważonej, łącząc promocję lokalnego dziedzictwa kulturowego z edukacją regionalną i wspieraniem społeczności wiejskich. Dzięki dwóm komponentom – turystycznemu i edukacyjnemu – projekt przyczynia się do wzrostu ruchu turystycznego i budowania świadomości młodego pokolenia na temat tradycji mazowieckiej wsi.

Aspekt turystyczny wykorzystuje dziedzictwo wsi, takie jak rzemiosło, muzykę, taniec czy kuchnię, do tworzenia unikalnych ofert turystycznych. Projekt promuje autentyczne doświadczenia, przyciągając turystów zainteresowanych spokojnym wypoczynkiem i lokalną kulturą, jednocześnie generując korzyści gospodarcze dla regionu. Aspekt edukacyjny wspiera nauczycieli i uczniów poprzez dostarczanie materiałów, takich jak filmy, wideo-wywiady i przewodniki, które pomagają lepiej zrozumieć i docenić tradycje wsi. Warsztaty międzypokoleniowe dodatkowo angażują młodzież, budując więzi społeczne i praktyczne zrozumienie lokalnego dziedzictwa.

Projekt wyróżnia się innowacyjnym podejściem, wykorzystując media cyfrowe do szerokiej promocji oraz angażując mieszkańców w działania edukacyjne i turystyczne. Poprzez wspieranie lokalnej kultury, wzmacnianie gospodarki opartej na regionalnych zasobach i tworzenie autentycznych doświadczeń, projekt ten doskonale wpisuje się w założenia turystyki zrównoważonej.

Projekt „Eko Zegrze”

Projekt „Eko Zegrze” – program budowania kompetencji kadr oraz świadomości ekologicznej społeczności lokalnej dla potrzeb rozwoju turystyki zrównoważonej w regionie Jeziora Zegrzyńskiego to doskonały przykład dobrej praktyki w dziedzinie turystyki zrównoważonej. Realizowany przez Lokalną Organizację Turystyczną „Przystań w sercu Mazowsza” z udziałem dotacji Ministra Sportu i Turystyki, projekt odpowiadał na potrzebę podnoszenia wiedzy i świadomości w zakresie ekologii oraz zrównoważonego rozwoju, jednocześnie wspierając rozwój lokalnej turystyki.

Głównym celem projektu było doskonalenie kwalifikacji zawodowych i społecznych kluczowych interesariuszy, takich jak przedstawiciele branży turystycznej, samorządu oraz lokalnych społeczności, w tym młodzieży. Poprzez szkolenia i warsztaty projekt nie tylko zwiększył wiedzę

uczestników na temat turystyki zrównoważonej, ale także stworzył sieć współpracy między różnymi podmiotami zaangażowanymi w rozwój regionu. Jednym z kluczowych efektów projektu było opracowanie sześciu projektów wdrożeniowych dotyczących jakości usług turystycznych i ochrony środowiska, które zostały wysoko ocenione przez lokalne władze i uczestników konferencji podsumowującej.

Projekt miał także znaczący wpływ na zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców regionu. Dzięki udostępnionym materiałom edukacyjnym, w tym webinarom, wideo tutorialom oraz prezentacjom, wiedza o zrównoważonej turystyce trafiła do szerokiej publiczności. Włączenie młodzieży do działań edukacyjnych podkreśliło długoterminowe znaczenie projektu, ponieważ młode pokolenie będzie miało kluczowy wpływ na kształtowanie przyszłości regionu.

„Eko Zegrze” to przykład kompleksowego podejścia do budowania zrównoważonego modelu turystyki, łączącego edukację, współpracę interesariuszy oraz praktyczne działania na rzecz ochrony środowiska. Projekt nie tylko wspiera rozwój regionu Jeziora Zegrzyńskiego, ale również pokazuje, jak skutecznie łączyć lokalne potrzeby z globalnymi celami zrównoważonego rozwoju.

Działania edukacyjne LOT „Lot nad Bugiem”

Działania edukacyjne realizowane przez Lokalną Organizację Turystyczną „Lot nad Bugiem” są doskonałym przykładem turystyki zrównoważonej, skupiając się na ochronie lokalnego dziedzictwa, budowaniu świadomości ekologicznej i aktywizacji społeczności lokalnych. Projekty organizacji mają na celu ukazanie unikalnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu, jednocześnie promując przekaz międzypokoleniowy i integrację mieszkańców. Poprzez warsztaty kulinarne, zielarskie czy rękodzielnicze, a także wydarzenia kulturalne, organizacja wzmacnia lokalną tożsamość i przygotowuje młode pokolenie do odpowiedzialnego korzystania z potencjału regionu.

Działania skierowane do przedsiębiorców, takie jak szkolenia z zakresu sprzedaży produktów lokalnych czy wyjazdy studyjne, inspirują do wprowadzania innowacyjnych rozwiązań, wspierając jednocześnie lokalną gospodarkę. Projekty promujące rozwój infrastruktury turystycznej, takie jak działania na rzecz turystyki carawaningowej, odpowiadają na potrzeby współczesnych turystów i wspierają zrównoważone korzystanie z zasobów regionu.

Edukacja lokalna skierowana do nauczycieli i pracowników instytucji kultury umożliwia wykorzystanie lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych w programach edukacyjnych, wzmacniając poczucie wspólnoty i dumę z lokalnego dziedzictwa. Dodatkowo inicjatywy promujące życie i pracę na terenach wiejskich, takie jak programy podkreślające atrakcyjność wsi, pomagają przeciwdziałać migracji i wspierać rozwój obszarów wiejskich.

Dzięki połączeniu edukacji, promocji i wsparcia lokalnej gospodarki, „Lot nad Bugiem” pokazuje, jak turystyka zrównoważona może wspierać rozwój społeczny, gospodarczy i ekologiczny regionu, jednocześnie chroniąc jego dziedzictwo i wzmacniając lokalną tożsamość.

5. PODSUMOWANIE

5.1. Ocena ogólna

Niniejszy raport należy traktować jako wstępną i niepełną ocenę wdrożenia kryteriów turystyki zrównoważonej w województwie mazowieckim, opartą na analizie odpowiedzi respondentów i pobieżnej analizie dokumentów strategicznych. Choć wyniki wskazują na duży potencjał regionu, możliwe jest, że rzeczywisty zakres działań jest szerszy, niż wynika to z dostępnych danych. Województwo mazowieckie jest bardzo aktywne w realizacji projektów unijnych i lokalnych inicjatyw, co czyni je istotnym graczem w krajowym krajobrazie turystyki zrównoważonej.

Mazowieckie wyróżnia się szczególnym zaangażowaniem w ochronę dziedzictwa kulturowego i zarządzanie środowiskowe. W pozostałych obszarach, czyli aspektach społeczno-gospodarczych oraz w zarządzaniu rozwojem zrównoważonym wciąż jest wiele kwestii, które wymagają uwagi.

Szczególnie w obszarze ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego znaleźć można wiele dobrych praktyk. Posiadanie strategii rozwoju kultury stanowi przykład dobrej praktyki na poziomie krajowym, co znacząco wzmacnia pozycję regionu jako lidera w tym zakresie. Także audyt krajobrazowy czy produkty turystyczne związane z promocją dziedzictwa niematerialnego stanowią solidne fundamenty, na których można budować spójny wizerunek regionu. Pozytywne jest także zaangażowanie branży turystycznej w działania promujące zarówno dziedzictwo kulturowe, co wzmacnia tożsamość regionalną i przyciąga turystów.

W kontekście zarządzania środowiskowego wojewódzkie dokumenty strategiczne obejmują kluczowe aspekty związane zarówno z zarządzaniem zasobami naturalnymi (energia, woda, odpady) jak i z ochroną przyrody i walorów krajobrazowych. Jednak brak odniesień do branży turystycznej w tych dokumentach ogranicza ich potencjał. Bez edukacji i zaangażowania sektora turystycznego w realizację celów środowiskowych turystyka może przyczyniać się do pogłębiania tych problemów, zamiast być częścią ich rozwiązania. Wprowadzenie wskaźników, określenie minimalnych standardów oraz budowanie świadomości wśród podmiotów turystycznych to obszary wymagające dalszego rozwoju. Poza tym brak planu adaptacji na rzecz klimatu dla sektora turystycznego również jest istotnym wyzwaniem, szczególnie w kontekście Europejskiego Zielonego Ładu i zmian klimatycznych, które coraz silniej wpływają na funkcjonowanie przedsiębiorstw turystycznych.

Najsłabiej w ocenie wypadło zarządzanie zrównoważonym rozwojem turystyki. Mimo posiadania Strategii rozwoju turystyki, brakuje pewnych podstawowych narzędzi, które wspierałyby jej realizację, takich jak kompleksowy monitoring i raportowanie wskaźników rozwoju zrównoważonego.

Kluczowym elementem skutecznego wdrożenia kryteriów turystyki zrównoważonej jest zaangażowanie wszystkich interesariuszy, poczynając od przedstawicieli branży turystycznej, ale także obejmując mieszkańców i turystów.

Województwo mazowieckie powinno bardziej aktywnie angażować mieszkańców w planowanie i zarządzanie turystyką. Uwzględnianie opinii lokalnych społeczności oraz analiza ich oczekiwań

pozwołyby natomiast na rozwój turystyki zgodny z potrzebami mieszkańców i zmniejszenie potencjalnych konfliktów.

W odniesieniu do branży turystycznej kluczowe jest rozwijanie świadomości nie tylko w zakresie ochrony środowiska, ale również w obszarze odpowiedzialności społecznej biznesu. Szczególny nacisk powinien być położony na praktyki wspierające lokalną gospodarkę, takie jak priorytetowe zatrudnianie pracowników z regionu oraz korzystanie z lokalnych łańcuchów dostaw. Takie działania nie tylko wzmacniają więzi z lokalnymi społecznościami, ale również podnoszą wartość ofert turystycznych, czyniąc je bardziej autentycznymi i zrównoważonymi.

Szczególnie istotne jest skupienie się na firmach działających poza Warszawą, ponieważ te zlokalizowane w stolicy wykazują już stosunkowo wysoką świadomość w tym zakresie, co potwierdza liczba certyfikatów zrównoważonego rozwoju przyznanych warszawskim przedsiębiorstwom. Podjęcie działań edukacyjnych i promocyjnych w innych częściach województwa pozwoli na zredukowanie istniejących dysproporcji i wspomogę równomierny rozwój turystyki zrównoważonej w całym regionie.

Wygląda na to, że kwestie dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami nie są wystarczająco uwzględniane w działaniach regionu. Chociaż podjęto pewne kroki na rzecz zwiększenia dostępności, pozostaje wiele do zrobienia, aby region mógł być w pełni inkluzywny. Dostępność to nie tylko ułatwienia dla turystów, ale także otwarcie rynku pracy, które mogłoby lepiej integrować osoby z niepełnosprawnościami i wykluczone społecznie. Działania w tym obszarze mają kluczowe znaczenie, zarówno dla poprawy jakości życia tych osób, jak i dla wzmocnienia społecznego i gospodarczego potencjału regionu.

Generalnie, na Mazowszu można zaobserwować wiele dobrych praktyk, które warto intensywnie promować. Kluczowym krokiem powinna być identyfikacja i wsparcie liderów turystyki zrównoważonej, a także ich aktywna promocja jako wzorców dla innych. Dodatkowo, oznakowanie ofert turystycznych zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz odpowiednio ukierunkowane działania marketingowe mogą skutecznie odpowiedzieć na rosnące zainteresowanie turystów świadomymi i odpowiedzialnymi podróżami.

Jednocześnie promowanie certyfikacji turystyki zrównoważonej mogłoby nie tylko wzmocnić pozycję regionu jako lidera w tej dziedzinie, ale również wpisać się w nowe wymogi prawne, takie jak unijna dyrektywa dotycząca deklaracji ekologicznych (Green Claims). Takie podejście nie tylko zwiększyłoby wiarygodność działań regionu, ale również przyczyniłoby się do budowania zaufania wśród turystów i podmiotów branżowych.

Mazowsze, będąc liderem w wielu dziedzinach na poziomie krajowym, a także największym województwem i rynkiem pracy w Polsce, ma potencjał, by stać się wiodącym regionem w zakresie turystyki zrównoważonej. Uczestnictwo w międzynarodowych konkursach i programach certyfikacji dla destynacji turystycznych mogłoby nie tylko podkreślić jego zaangażowanie w zrównoważony rozwój, ale także skutecznie budować prestiż i rozpoznawalność regionu na arenie międzynarodowej.

Zgodność z globalnymi kryteriami turystyki zrównoważonej

Badanie oceny wdrożenia zasad turystyki zrównoważonej w województwie mazowieckim było przeprowadzone w oparciu o globalne kryteria turystyki zrównoważonej opracowane przez Światową Radę Turystyki Zrównoważonej, o których mowa w pierwszej części tego raportu.

OCHRONA I PROMOCJA KULTURY

ASPEKTY SPOŁECZNO-EKONOMICZNE

OCHRONA PRZYRODY I ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKOWE

ZRÓWNOWAŻONE ZARZĄDZANIE

Na podstawie odpowiedzi przekazanych przez respondentów, zgodność rozwoju turystyki w województwie mazowieckim z globalnymi kryteriami turystyki zrównoważonej wygląda jak w tabeli poniżej.

Aspekty kulturowe

Województwo mazowieckie wykazuje bardzo wysoki poziom zaangażowania w ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w kluczowe kryteria turystyki zrównoważonej dla destynacji. Kluczowym elementem, który wyróżnia region, jest istnienie dedykowanej „Strategii rozwoju kultury”, która systematyzuje działania w tym obszarze i zapewnia spójność podejmowanych inicjatyw. Dzięki temu województwo skutecznie łączy ochronę dziedzictwa kulturowego z jego promocją i wykorzystaniem jako motoru rozwoju turystyki.

Realizowane działania obejmują zarówno programy ochrony dziedzictwa materialnego, jak i niematerialnego, co jest szczególnie istotne w kontekście zachowania tradycji lokalnych i przekazu międzypokoleniowego. Województwo prowadzi również analizę wpływu turystyki na kulturę i tradycje, co pozwala na świadome zarządzanie rozwojem turystycznym w sposób, który minimalizuje potencjalne negatywne skutki dla lokalnego dziedzictwa.

Istotnym osiągnięciem są liczne produkty turystyczne promujące kulturę lokalną, które nie tylko przyciągają turystów, ale także wspierają lokalną gospodarkę i podkreślają unikalność regionu. Wiele lokalnych i regionalnych organizacji turystycznych uwzględnia ochronę i promocję dziedzictwa przy tworzeniu nowych produktów turystycznych, co dodatkowo wzmacnia spójność działań w zakresie turystyki zrównoważonej. Ważnym aspektem jest również zaangażowanie branży turystycznej we wspieranie dziedzictwa kulturowego, co wskazuje na odpowiedzialne podejście sektora prywatnego do zarządzania zasobami kulturowymi regionu.

Jedynym zauważalnym brakiem w tym obszarze jest zróżnicowany stan zachowania zabytków oraz brak odpowiednich oznaczeń obiektów kulturowych, co może utrudniać ich pełne wykorzystanie w ofercie turystycznej. Pomimo tego niedociągnięcia, działania województwa mazowieckiego w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego stanowią przykład dobrych praktyk, które mogą być inspiracją dla innych regionów dążących do wdrożenia zrównoważonej turystyki.

Silne strony

- Program ochrony dziedzictwa kultury materialnej
- Program ochrony dziedzictwa kultury niematerialnej
- Produkty turystyczne promujące kulturę lokalną
- Zaangażowanie branży turystycznej we wspieranie dziedzictwa kulturowego
- Analiza wpływu turystyki na kulturę i tradycje

Czego zabrakło

- Zróżnicowany stan zachowania zabytków
- Brak właściwych oznaczeń obiektów

Aspekty społeczno-gospodarcze

Województwo mazowieckie podejmuje znaczące działania na rzecz wspierania społeczno-gospodarczego rozwoju w kontekście turystyki, jednak obszar ten wymaga dalszych usprawnień, aby w pełni odpowiadać kryteriom turystyki zrównoważonej.

Wśród mocnych stron należy wymienić posiadanie na Mazowszu programu dotyczącego zwiększenia znaczenia turystyki w gospodarce województwa, w tym poprzez promocję produktów lokalnych oraz narzędzia wsparcia przedsiębiorców z branży turystycznej, które tworzą solidną podstawę dla rozwoju sektora. Jednak brak monitoringu udziału turystyki w gospodarce ogranicza możliwość precyzyjnego zarządzania sektorem i oceny skuteczności podejmowanych działań.

Pozytywnym aspektem jest przestrzeganie przez firmy turystyczne Kodeksu Pracy i fakt, że wiele z nich zatrudnia lokalnie, co wspiera gospodarkę i społeczności regionalne. Brakuje natomiast programu promującego zatrudnienie w turystyce, zwłaszcza w obliczu niedoboru kadr przygotowanych do pracy w tej branży, stanowi istotny mankament, który utrudnia rozwój sektora.

Dodatkowo, brak zaangażowania mieszkańców w procesy planowania i zarządzania turystyką znacząco ogranicza możliwość tworzenia strategii odpowiadających na realne potrzeby

lokalnych społeczności. Włączenie mieszkańców w te procesy nie tylko zwiększa ich poczucie wpływu na rozwój regionu, ale także buduje akceptację i wsparcie dla inicjatyw turystycznych. Brak analizy wpływu turystyki na społeczności lokalne oraz monitoringu ich zadowolenia z rozwoju turystyki sprawia, że region nie posiada kluczowych danych, które mogłyby wskazać, w jaki sposób rozwój turystyki wpływa na jakość życia mieszkańców, ich poczucie komfortu czy dostęp do zasobów lokalnych.

W połączeniu z faktem, że oferta turystyczna regionu nie jest w pełni dostępna, szczególnie dla osób starszych i z niepełnosprawnościami, rodzi to wyzwania dla zapewnienia pełnej inkluzyjności i odpowiedzialności społecznej turystyki w województwie.

Również niewystarczająca świadomość firm w zakresie zrównoważonych zakupów i lokalnego najmu wskazuje na potencjał do poprawy w obszarze odpowiedzialnych praktyk biznesowych, które mogłyby przyczynić się do lepszej integracji sektora turystycznego z lokalną gospodarką.

Podsumowując, województwo mazowieckie ma solidne podstawy w zakresie wspierania społeczno-gospodarczego rozwoju turystyki, jednak konieczne są bardziej kompleksowe działania i większe zaangażowanie interesariuszy.

Silne strony

- Działania na rzecz zwiększenia udziału turystyki w gospodarce
- Promocja produktów lokalnych
- Wsparcie przedsiębiorców z branży turystycznej
- Działania promujące ekologiczny tryb życia i kulturę wśród mieszkańców

Czego zabrakło

- Brak monitoringu udziału turystyki w gospodarce i zwiększenia jej udziału w gospodarce województwa
- Niskie zaangażowanie obywateli w planowaniu i zarządzaniu turystyką; brak instrumentów
- Brak programu promującego zatrudnienie w sektorze turystycznym (mimo, że brak kadr jako obszar problematyczny)
- Brak analizy wpływu turystyki na mieszkańców; brak monitoringu ich zadowolenia z turystyki
- Dostępność destynacji oceniana na 5/10
- Niewystarczająca świadomość firm w zakresie zrównoważonych zakupów i najmu lokalnego

Aspekty środowiskowe

Województwo mazowieckie w kontekście zarządzania środowiskowego wykazuje wiele pozytywnych praktyk, które wpisują się w kryteria turystyki zrównoważonej.

Monitoring i działania w zakresie zarządzania zasobami naturalnymi, w tym gospodarki odpadami, są realizowane, jednak pomimo tych starań problem dużego zaśmiecenia oraz nieefektywne działania w zakresie gospodarki odpadami zostały wskazane jako obszary wymagające poprawy. Województwo prowadzi także działania w zakresie zarządzania energetycznego, zanieczyszczenia hałasem oraz zanieczyszczenia gleb, co wskazuje na szerokie podejście do kwestii ochrony środowiska. Niemniej jednak, brak działań mających na celu zmniejszenie zużycia wody w regionie, gdzie występuje stres wodny, stanowi istotny problem, który wymaga priorytetowego podejścia. Zabrakło także dedykowanego programu działań na rzecz klimatu, który mógłby stanowić kluczową podstawę do bardziej spójnych i zintegrowanych działań w kontekście przeciwdziałania zmianom klimatycznym oraz adaptacji do ich skutków.

Również brak analizy wpływu turystyki na środowisko oraz programów angażujących branżę turystyczną w kwestie zarządzania środowiskowego wskazuje na istotny niewykorzystany potencjał włączenia sektora prywatnego w działania proekologiczne. Analiza wpływu turystyki pozwoliłaby na identyfikację obszarów wymagających szczególnej uwagi, takich jak przeciwdziałanie nadmiernemu obciążeniu środowiska czy ochrona wrażliwych ekosystemów. Brak takiej analizy sprawia, że podejmowane działania nie są oparte na rzetelnych danych, co ogranicza ich efektywność.

Silne strony

- Monitoring i działania w zakresie zarządzania zasobami naturalnymi: gospodarki odpadami, zarządzania energetycznego, zanieczyszczenia hałasem
- Działania w zakresie zmniejszenia ochrony przyrody i różnorodności biologicznej
- Wytyczne dla turystów
- Promowanie ekologicznego trybu życia wśród mieszkańców

Czego zabrakło

- Nieefektywne działania z zakresu gospodarki odpadami oraz zasobami wodnymi (zmniejszenie zużycia, jakość wody w zbiornikach słodkowodnych)
- Brak dedykowanego programu działań na rzecz klimatu
- Brak monitoringu i działań dot. zanieczyszczenia świetlnego
- Brak analizy wpływu turystyki na środowisko
- Brak programów angażujących branżę turystyczną w kwestie zarządzania środowiskowego

Angażowanie branży turystycznej w zarządzanie środowiskowe jest równie istotne, ponieważ przedsiębiorcy mogą odgrywać kluczową rolę w promowaniu i wdrażaniu praktyk zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju. Wprowadzenie programów edukacyjnych oraz współpracy z sektorem prywatnym mogłoby nie tylko zwiększyć świadomość ekologiczną wśród właścicieli obiektów turystycznych, ale także przyczynić się do większego wsparcia dla lokalnych inicjatyw proekologicznych, takich jak redukcja odpadów, ochrona zasobów wodnych czy promowanie ekologicznych środków transportu.

Zintegrowane działania oparte na współpracy sektora publicznego i prywatnego, wspierane przez dokładne dane i analizy, umożliwiłyby bardziej efektywne zarządzanie środowiskiem, co z kolei przyciągnęłoby większą liczbę świadomych ekologicznie turystów, jednocześnie poprawiając jakość życia mieszkańców regionu.

Zrównoważone zarządzanie turystyką

Zarządzanie rozwojem zrównoważonym turystyki w województwie mazowieckim wypada naj słabiej spośród analizowanych obszarów, co sugeruje brak systematycznego i kompleksowego podejścia do tej kwestii.

Chociaż istnieje strategia rozwoju turystyki uwzględniająca odniesienia do zrównoważonego rozwoju, brakuje kluczowych elementów zarządzania, takich jak wyznaczenie osób odpowiedzialnych za rozwój zrównoważony turystyki, regularny monitoring, raportowanie czy komunikacja w tym zakresie. Te luki ograniczają skuteczność wdrażania strategii oraz działań zrównoważonych, co utrudnia osiągnięcie zamierzonych celów.

W kontekście zarządzania ruchem turystycznym województwo podejmuje działania mające na celu zmniejszenie sezonowości i rozproszenie ruchu turystycznego, co stanowi istotny krok w kierunku równomiernego rozwoju regionu. Niemniej jednak brak kompleksowego monitoringu ruchu turystycznego oraz wyliczenia maksymalnej pojemności (carrying capacity) oznacza, że region nie dysponuje niezbędnymi danymi do efektywnego zarządzania presją turystyczną, szczególnie na obszarach wrażliwych. Wygląda też na to, że na poziomie lokalnym nie prowadzi się świadomego zarządzania ruchem turystycznym.

Zaangażowanie turystów w kwestie zrównoważonego podróżowania ogranicza się przede wszystkim do promocji odpowiedzialnych praktyk, co jest pozytywnym krokiem, ale brakuje analizy ich zadowolenia. To ważny element, który pozwoliłby zrozumieć oczekiwania odwiedzających i dostosować ofertę w sposób wspierający zarówno ich doświadczenia, jak i cele zrównoważonego rozwoju.

Zaangażowanie branży turystycznej w kwestie zrównoważonego rozwoju jest mocno ograniczone. Brak dedykowanych programów szkoleniowych i wsparcia dla branży powoduje, że świadomość zrównoważonego rozwoju w sektorze pozostaje niewystarczająca. Dysproporcja jest szczególnie widoczna pomiędzy Warszawą, gdzie certyfikowane obiekty turystyczne są dostępne, a pozostałymi częściami województwa, gdzie takie praktyki są rzadkością. Bez odpowiedniego wsparcia i edukacji dla branży wdrażanie standardów zrównoważonej turystyki pozostaje wyzwaniem.

Podsumowując, choć województwo mazowieckie wykazuje pewne pozytywne działania, brak spójnego systemu zarządzania zrównoważoną turystyką znacząco ogranicza efektywność tych działań. Wprowadzenie monitoringu, lepszej współpracy z branżą oraz analiz wpływu turystyki na region mogłoby istotnie poprawić obecny stan i uczynić Mazowsze bardziej konkurencyjną oraz odpowiedzialną destynacją turystyczną.

Silne strony

- Strategia rozwoju województwa i strategia rozwoju turystyki z odniesieniami do rozwoju zrównoważonego
- Działania mające na celu zmniejszenie sezonowości i rozproszenie ruchu turystycznego
- Promocja standardów turystyki zrównoważonej wśród branży
- Promocja eko- i społecznie odpowiedzialnego podróżowania wśród turystów

Czego zabrakło

- Brak kompleksowego monitoringu ruchu turystycznego
- Brak wyliczonej maksymalnej pojemności (carrying capacity)
- Minimalne zaangażowanie branży turystycznej w aspekty rozwoju zrównoważonego
- Brak dedykowanych osób odpowiedzialnych za rozwój zrównoważony turystyki; brak monitoringu, raportowania i komunikacji w zakresie turystyki zrównoważonej
- Certyfikowane obiekty tylko w Warszawie

5.2. Dobre praktyki

W końcowej części tego raportu zaprezentowano przykłady dobrych praktyk zrównoważonej turystyki wdrożonych w różnych krajach. Mają one stanowić inspirację do podejmowania działań i tworzenia interesujących projektów oraz inicjatyw, które przyczynią się do zrównoważonego rozwoju turystyki w województwie mazowieckim.

Szkocja Net Zero — plan działań na rzecz klimatu

Szkocja dąży do osiągnięcia zero-emisyjności do 2045 roku, a działania na rzecz klimatu są uwzględnione w strategii rozwoju turystyki "Scotland Outlook 2030" oraz "Strategii transformacji gospodarczej" szkockiego rządu. Zdając sobie sprawę z tego, że zmiany klimatyczne zagrażają naturalnym i kulturowym zasobom Szkocji, oraz wpływu branży turystycznej i MICE na środowisko naturalne, VisitScotland opublikowała 3-letni plan "Destination Net Zero Climate Action Plan", który ma wesprzeć działania branży i pomóc osiągnąć zero-emisyjność Szkocji do 2045 roku.

VisitScotland już wcześniej podejmowała działania na rzecz klimatu, m.in. ogłosiła stan zagrożenia klimatycznego i jest sygnatariuszem-założycielem Deklaracji z Glasgow w sprawie działań na rzecz klimatu w turystyce. Destination Net Zero Climate Action Plan na lata 2023-2026 to kolejny krok na tej drodze i oficjalne zobowiązanie VisitScotland do wspierania sektora turystycznego w osiągnięciu zero-emisyjności.

Priorytetowe obszary działania:

- Monitorowanie emisji gazów cieplarnianych.
- Promowanie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii.
- Promowanie efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych, redukcji odpadów i odpowiedzialnej konsumpcji.
- Zachęcanie do niskoemisyjnego transportu.
- Adaptację do zmian klimatu i odbudowę środowiska naturalnego.

W ramach planu, VisitScotland zobowiązała się do:

- Koordynacji działań na rzecz klimatu w branży turystycznej
- Zapewnienia doradztwa, szkoleń i innych narzędzi, które pozwolą firmom opracować plany działania na rzecz klimatu.
- Udostępnienia danych i informacji, które pomogą przedstawicielom branży i interesariuszom podejmować świadome decyzje.
- Wspierania i tworzenia produktów niskoemisyjnych.
- Organizacji kampanii informacyjnych adresowanych do turystów, promujących niskoemisyjne usługi.
- Współpracy z partnerami w celu dzielenia się najlepszymi praktykami i rozwiązaniami.
- Corocznego raportowania na temat zrealizowanych działań.

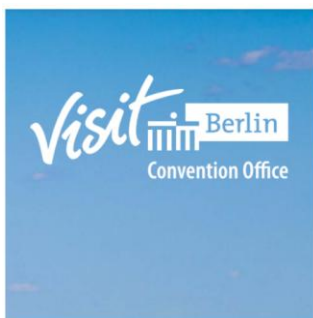
Więcej informacji można uzyskać na stronie internetowej:

 <https://www.visitscotland.org/about-us/what-we-do/our-plans/destination-climate-action-plan>

Sustainable Meetings Berlin - zrównoważony sektor MICE

Berlin chce stać się jednym z najbardziej innowacyjnych i zrównoważonych destynacji na organizację wydarzeń i konferencji. visitBerlin Convention Office zainicjowało program Sustainable Meetings Berlin, który ma na celu osiągnięcie tej wizji.

Program obejmuje:

(1) Program certyfikacji: Opracowany został zestaw kryteriów, które powinny być spełnione przez firmy, które chcą współpracować z visitBerlin Convention Office i być przez Convention promowane. Program certyfikacji służy również jako wytyczne dla centrów konferencyjnych i organizatorów wydarzeń, którzy chcą być bardziej ekologiczni i odpowiedzialni społecznie. Kryteria certyfikacji były opracowane wspólnie z przedstawicielami branży, i oparte na krajowych i międzynarodowych standardach. Firmy, które przejdą certyfikację stają się Partnerami programu Sustainable Meetings Berlin, a ich profil trafia na platformę internetową.

Przykładowe kryteria certyfikacji obejmują:

- **Środowisko:** Organizacja posiada plan zarządzania energią, i stara się zwiększać udział energii odnawialnej.
- **Zarządzanie, Ryzyko i Zgodność z prawem:** Organizacja posiada strategię zrównoważonego rozwoju, która jest spójna z modelem biznesowym i strategią korporacyjną.
- **Spółeczeństwo:** Organizacja świadomie zarządza zasobami ludzkimi, i dba o dobrostan pracowników.
- **Biznes:** Organizacja posiada standardy bezpieczeństwa we wszystkich obszarach swojej działalności.

(2) Platformę internetową dla organizatorów wydarzeń: Platforma po pierwsze umożliwia organizatorom wydarzeń łatwą identyfikację certyfikowanych dostawców. Zaliczają się do nich agencje, hotele, obiekty, usługi cateringowe, transport i obsługa techniczna. Po drugie, platforma służy jako baza wiedzy na temat organizacji zrównoważonych wydarzeń. Firmy znajdują tam wytyczne i dobre praktyki na ten temat.

(3) Spotkania i warsztaty: visitBerlin Convention Office stworzyły społeczność branżową, zainteresowaną w zrównoważonym MICE. W ramach społeczności, organizowane są szkolenia, spotkania i wymiana doświadczeń pomiędzy członkami.

Więcej informacji można uzyskać na stronie internetowej:

 <https://convention.visitberlin.de/en/sustain>

Promocja turystyki zrównoważonej, Południowy Tyrol

Południowy Tyrol to autonomiczna prowincja na północy Włoch, znana z kompleksowego rozwoju i działań na rzecz promowania turystyki zrównoważonej i miękkiej mobilności.

Oto niektóre inicjatywy i praktyki Południowego Tyrolu:

- **Zintegrowany transport publiczny:**

Południowy Tyrol oferuje zintegrowany system transportu publicznego, który obejmuje pociągi, autobusy i kolejki linowe, ułatwiając turystom podróżowanie bez samochodu. Specjalna karta, Mobilcard, umożliwia nieograniczone korzystanie z transportu publicznego przez określoną liczbę dni, zachęcając odwiedzających do odstawienia samochodu i korzystania z ekologicznych środków transportu.

- **Program certyfikacji turystyki zrównoważonej i produktów lokalnych:**

Południowy Tyrol wdrożył program certyfikacji turystyki zrównoważonej, który znajduje się na liście programów certyfikacji przyznanych przez Światową Radę Turystyki Zrównoważonej. Program wyróżnia przedsiębiorstwa turystyczne, które spełniają globalne kryteria turystyki zrównoważonej. Południowy Tyrol opracował także programy certyfikacji dla najważniejszych produktów lokalnych, m.in. jabłek czy bekonu. Programy te pozwalają na bardziej skuteczne zarządzanie jakością oferty turystycznej całego regionu.

- **Promocja certyfikowanych obiektów:**

Aby promować najbardziej zrównoważone obiekty i atrakcje turystyczne, na stronie internetowej można z łatwością znaleźć certyfikowane przedsiębiorstwa. Z jednej strony działania te wpływają na decyzje turystów, a z drugiej – motywują kolejne przedsiębiorstwa z branży turystycznej do wzięcia udziału w certyfikacji.

- **Promocja zrównoważonych konferencji i wydarzeń:**

Południowy Tyrol opracował wytyczne oraz program certyfikacji „Green event” dla centrów konferencyjnych i organizatorów wydarzeń, które określają kryteria środowiskowe i społeczne dla tego sektora.

- **Sezonowość w marketingu:**

Południowy Tyrol promuje turystykę przez cały rok, koncentrując się na działaniach sezonowych, takich jak narciarstwo zimą i wędrowki latem, co pomaga zapobiegać negatywnym skutkom nadmiernej turystyki w szczytowych sezonach. Przekłada się to na działania promocyjne, m.in. na zmieniające się oferty, kalendarze wydarzeń czy szatę graficzną strony internetowej.

- **Edukacja ekologiczna:**

Niektóre atrakcje turystyczne i parki przyrody w Południowym Tyrolu oferują programy edukacji ekologicznej, aby podnieść świadomość na temat lokalnego ekosystemu i znaczenia ochrony przyrody.

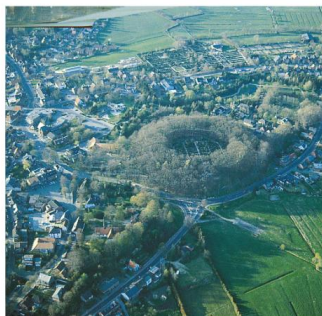
Więcej informacji można uzyskać na stronie internetowej:

 <https://www.suedtirol.info/en/en>

Program „Partnerzy zrównoważonej destynacji” Dithmarschen, Niemcy

Dithmarschen to region w północnych Niemczech, położony między Morzem Północnym a Bałtykiem. Dithmarschen przyciąga turystów swoim pięknym wybrzeżem i plażami, które są popularnym celem letniego wypoczynku. Jest to także miejsce, gdzie można podziwiać przyrodę i ptactwo w rezerwatach przyrody, takich jak Park Narodowy Szlezwicko-Holsztyńskiego Morza Wattowego.

Dithmarschen świadomie i w sposób zrównoważony podchodzi do rozwoju turystyki, stawiając za cel nie tylko satysfakcję zwiedzających ale i dbałość o środowisko naturalne. Jednym z programów, które pomagają wdrażać praktyki ekologicznego i odpowiedzialnego zarządzania przed branżą turystyczną jest program „Partnerzy zrównoważonej destynacji”.

W programie tym mogą uczestniczyć firmy, które

- podejmują aktywne działania na rzecz zrównoważonego rozwoju (np. mają wyznaczonego koordynatora odpowiedzialnego za rozwój zrównoważony oraz plan działania w tym zakresie)
- informują gości o rozwoju zrównoważonym
- promują Dithmarschen jako zrównoważoną destynację turystyczną.

Partnerzy programu otrzymują dostęp do szeregu narzędzi, które pomagają im w jeszcze bardziej całościowym wdrażaniu proekologicznych i prospołecznych praktyk, a także wspierają ich działania promocyjne:

- Lista kontrolna, aby ocenić swoją firmę pod kątem praktyk rozwoju zrównoważonego
- Dostęp do programów szkoleniowych w zakresie rozwoju zrównoważonego
- Sieć kontaktów, spotkania i wymiany doświadczeń z pozostałymi partnerami programu
- Certyfikat i logo Programu, do wykorzystania w marketingu
- Dodatkowa promocja firmy w materiałach i kampaniach promocyjnych regionalnej organizacji turystycznej Dithmarschen

Za swoje działania na rzecz zrównoważonego rozwoju, Dithmarschen otrzymało certyfikat TourCert, niemieckiej organizacji certyfikującej destynacje turystyczne, które spełniają międzynarodowe kryteria turystyki zrównoważonej.

5.3. Rekomendacje

W ostatniej części raportu przedstawione są konkretne sugestie i działania mające na celu wzmocnienie praktyk zrównoważonego rozwoju turystyki w województwie mazowieckim. Rekomendacje te opierają się na przeprowadzonych analizach, zgromadzonych danych i wnioskach, i mają służyć jako drogowskaz dla decydentów, organizacji turystycznych i innych podmiotów zaangażowanych w rozwój turystyki w regionie. Poniżej przedstawione rozwiązania mogą posłużyć jako pierwszy krok na dalszej drodze regionu w kierunku zrównoważonego rozwoju turystyki.

Zaangażowanie branży turystycznej w zrównoważony rozwój

Zaangażowanie branży turystycznej w zrównoważony rozwój jest kluczowe dla osiągnięcia długoterminowych celów ekologicznych, społecznych i ekonomicznych. Wprowadzenie zrównoważonych praktyk pozwoli firmom turystycznym na bardziej efektywne zarządzanie zasobami, co przyczyni się do ochrony środowiska, wspierania lokalnych społeczności oraz zwiększenia atrakcyjności regionu dla świadomych ekologicznie turystów. Działania te przyczynią się także do budowy pozytywnego wizerunku regionu jako lidera w zrównoważonym rozwoju turystyki.

Co można zrobić?

Budowanie świadomości i szkolenia

Prowadzenie kampanii informacyjnych i szkoleń jest niezbędne do zwiększenia świadomości na temat zrównoważonego rozwoju wśród firm turystycznych. Kampanie te mogą być realizowane za pomocą mediów społecznościowych, broszur informacyjnych, webinarów i konferencji, a także za pomocą platformy szkoleniowej WOT. Dzięki temu przedsiębiorcy mogą łatwo zdobyć wiedzę na temat korzyści płynących ze zrównoważonego rozwoju oraz dowiedzieć się, jak wprowadzać takie praktyki w swojej działalności.

Lokalne nagrody i systemy motywacyjne

Wprowadzenie lokalnych nagród i wyróżnień za wdrażanie innowacyjnych, zrównoważonych rozwiązań w branży turystycznej może również motywować przedsiębiorców do podejmowania bardziej zaawansowanych działań. Mogą to być również systemy wsparcia, dodatkowa promocja lub inne instrumenty, które zmotywują firmy do działania w tym zakresie.

Narzędzia wsparcia w uzyskaniu międzynarodowych programów certyfikacji

Województwo powinno nie tylko promować, ale wspierać firmy turystyczne w uzyskaniu międzynarodowych programów certyfikacji rozwoju zrównoważonego. Narzędziami wsparcia mogą być zestawy dobrych praktyk, gotowe do wdrożenia rozwiązania i dokumenty, czy też programy dofinansowania. Wpisanie się w międzynarodowe standardy (i wyjście naprzeciw unijnej dyrektywie Green Claims) może stanowić dodatkową motywację dla lokalnych przedsiębiorstw, zwiększając ich konkurencyjność i atrakcyjność na rynku turystycznym.

Opracowanie minimalnych standardów dla wybranych kategorii produktów turystycznych

Minimalne standardy dla produktów turystycznych są kluczowe, aby zapewnić spójność oferty, podnieść jakość doświadczeń turystów i ograniczyć wpływ turystyki na środowisko i lokalne społeczności. Standaryzacja tych produktów pozwala uniknąć degradacji zasobów naturalnych i kulturowych, wzmacnia wizerunek województwa jako destynacji oferującej wysokiej jakości, autentyczne przeżycia oraz promuje odpowiedzialne zachowania wśród odwiedzających i organizatorów. Dodatkowo, standardy te wspierają lokalnych przedsiębiorców, wyznaczając wyraźne wytyczne, które pozwalają lepiej dostosować się do zasad zrównoważonego rozwoju.

Co można zrobić?

Kroki do opracowania i wdrożenia minimalnych standardów dla produktów turystycznych:

Identyfikacja kluczowych kategorii produktów turystycznych

Na początku należy zidentyfikować kategorie produktów turystycznych, które mają największy wpływ na lokalne środowisko, gospodarkę i kulturę. W województwie mazowieckim mogłyby to być: sektor MICE (wydarzenia i festiwale), turystyka kulinarna, turystyka winiarska oraz turystyka na terenach przyrodniczych. Priorytetyzacja pomoże skoncentrować zasoby na najważniejszych obszarach i skutecznie wdrażać standardy w sposób etapowy.

Ustalanie minimalnych standardów i kryteriów dla każdej kategorii

Dla każdej wybranej kategorii należy opracować minimalne standardy, które będą obejmować kluczowe aspekty zrównoważonego rozwoju. Na przykład, w przypadku wydarzeń i festiwali kryteria mogą dotyczyć zarządzania odpadami i zużycia energii, podczas gdy w turystyce kulinarnej i winiarskiej mogą uwzględniać promowanie lokalnych produktów i ograniczenie jednorazowych opakowań. Włączenie ekspertów, organizatorów oraz lokalnych społeczności w ten proces pozwoli stworzyć odpowiednie i akceptowane kryteria.

Wdrożenie pilotażowych programów i konsultacje z interesariuszami

Po opracowaniu standardów, warto rozpocząć pilotażowe wdrożenie w wybranych obiektach lub wydarzeniach oraz przeprowadzić konsultacje z interesariuszami, takimi jak przedsiębiorcy, lokalne organizacje i urzędy. Pilotaż pozwoli przetestować standardy w praktyce, zidentyfikować potencjalne problemy i dostosować kryteria do rzeczywistych warunków i potrzeb branży turystycznej.

Szkolenia i kampanie informacyjne dla wdrażania standardów

Wsparcie dla wdrażania standardów powinno obejmować szkolenia i kampanie informacyjne skierowane do organizatorów i przedsiębiorców turystycznych. Szkolenia pomogą wyjaśnić korzyści z implementacji standardów i nauczą, jak skutecznie je stosować, podczas gdy

kampanie informacyjne skierowane do turystów zwiększą świadomość na temat zasad zrównoważonego korzystania z oferty turystycznej.

Promocja produktów spełniających standardy

Produkty turystyczne, które spełniają opracowane standardy, powinny być wyróżniane i promowane jako przykłady odpowiedzialnej turystyki. Warto stworzyć system dedykowanych oznaczeń dla takich produktów oraz zapewnić im preferencyjne miejsce w regionalnych materiałach promocyjnych.

Zintegrowane działania na rzecz klimatu

W związku z wyzwaniami klimatycznymi, logicznym krokiem byłoby zatwierdzenie planu działań na rzecz klimatu w obszarze turystyki. Województwo mazowieckie mogłoby dołączyć do sygnatariuszy **Deklaracji z Glasgow** w sprawie zmian klimatycznych.

Destynacje turystyczne odgrywają kluczową rolę w walce z zmianami klimatu, ponieważ są odpowiedzialne za znaczący odsetek emisji gazów cieplarnianych i bezpośrednio narażone na skutki tych zmian, takie jak erozja czy skrajne warunki pogodowe. Tereny górskie są szczególnie wrażliwe na zmiany klimatyczne. Działania na rzecz ochrony klimatu nie tylko chronią środowisko i zasoby naturalne, ale także zabezpieczają źródła utrzymania społeczności lokalnych, odpowiadają na rosnące oczekiwania ekologicznie świadomych turystów i zapewniają długoterminową rentowność sektora turystycznego.

Co można zrobić?

Mierzenie i monitorowanie śladu węglowego turystyki

Podstawowym działaniem powinno być zmierzenie śladu węglowego branży turystycznej i hotelarskiej, w tym emisji CO₂ wynikających z transportu wewnątrz i do destynacji. Powinny być postawione konkretne cele dotyczące zmniejszenia emisji i dane monitorowane i raportowane.

Ekologizacja transportu

Akcje zachęcające turystów do korzystania z transportu publicznego, takiego jak pociągi czy środki komunikacji miejskiej. Rozbudowa tras rowerowych łączących atrakcje turystyczne regionu. Strefy zamknięte dla samochodów. Promocja korzystania z pojazdów elektrycznych i tworzenie dla nich stacji ładowania.

Efektywność energetyczna

Programy zachęcające obiekty zakwaterowania i centra konferencyjne do stosowania energooszczędnych praktyk. Programy wspierające inwestycje w odnawialne źródła energii. Zwiększenie świadomości na temat praktyk i dostępnych technologii wspierających energoefektywność.

Gospodarka odpadami

Zwiększenie świadomości na temat redukcji odpadów. Wdrożenie polityk zabraniających korzystanie z jednorazowego plastiku na terenach chronionych. Szkolenia i programy wsparcia dla hoteli i restauracji w obszarze redukcji odpadów żywnościowych i kompostowania odpadów organicznych.

Edukacja i świadomość

Akcje informacyjne w celu edukowania turystów na temat skutków zmian klimatycznych i zachęcające do ekologicznych postaw. Organizacja szkoleń i kampanii informacyjnych adresowanych do branży turystycznej, edukujące o zrównoważonych praktykach.

Odporność na zmiany klimatu

Rozwój infrastruktury turystycznej z naciskiem na odporność na ekstremalne zjawiska pogodowe, takie jak powodzie i burze. Prawidłowo opracowane i aktualizowane plany reagowania kryzysowego na poziomie destynacji oraz wsparcie sektora prywatnego w tworzeniu swoich planów działania kryzysowego. Dostosowanie oferty turystycznej do zmieniających się warunków klimatycznych.

Zwiększenie dostępności oferty turystycznej dla osób ze szczególnymi potrzebami

Wprowadzenie działań zwiększających dostępność oferty turystycznej dla osób ze szczególnymi potrzebami jest kluczowe z wielu powodów. Po pierwsze, przyczynia się do zmniejszenia nierówności społecznych oraz promowania inkluzji, umożliwiając wszystkim grupom społecznym korzystanie z atrakcji turystycznych na równych zasadach. Po drugie, sprzyja integracji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, tworząc nowe miejsca pracy i wspierając ich aktywizację. Po trzecie, uwzględnienie tendencji demograficznych, takich jak starzejące się społeczeństwo, odpowiada na rosnący popyt rynkowy na produkty turystyczne dostosowane do potrzeb osób starszych. W efekcie takie działania zwiększają konkurencyjność regionu, przyciągając szersze grono turystów oraz wspierając rozwój lokalnej gospodarki.

Co można zrobić?

Przeprowadzenie audytu dostępności turystycznej województwa

Kompleksowy audyt obejmujący infrastrukturę, atrakcje turystyczne, szlaki, transport publiczny i obiekty noclegowe pozwoli zidentyfikować bariery, które utrudniają korzystanie z oferty turystycznej osobom z niepełnosprawnościami, starszym oraz rodzinom z dziećmi. Wyniki audytu będą stanowiły podstawę do opracowania planów poprawy dostępności.

Opracowanie wytycznych dla branży turystycznej dotyczących zwiększenia dostępności

Wytyczne powinny zawierać konkretne rekomendacje dla obiektów turystycznych dotyczące m.in. dostosowania infrastruktury, wprowadzenia przyjaznych rozwiązań dla osób z ograniczoną mobilnością, dostępu do informacji w alternatywnych formatach oraz szkolenia personelu w zakresie obsługi osób z różnymi potrzebami.

Organizacja szkoleń dla branży turystycznej z zakresu dostępności i inkluzji

Szkolenia powinny obejmować wiedzę na temat tworzenia inkluzywnych miejsc pracy, dostosowania oferty turystycznej oraz budowania pozytywnego doświadczenia klientów z różnymi potrzebami. Taka edukacja wzmocni kompetencje lokalnych przedsiębiorców i pracowników branży turystycznej.

Lepsze informowanie o poziomie dostępności atrakcji turystycznych i usług

Wprowadzenie czytelnych oznaczeń dostępności na stronach internetowych, w przewodnikach turystycznych oraz aplikacjach mobilnych ułatwi osobom ze szczególnymi potrzebami planowanie podróży i wybór odpowiednich usług. Informacje powinny być ustandaryzowane i łatwo dostępne.

Wsparcie finansowe dla przedsiębiorców na dostosowanie infrastruktury i oferty

Stworzenie specjalnych programów dofinansowania lub ulg podatkowych dla przedsiębiorców, którzy podejmują działania na rzecz zwiększenia dostępności swoich obiektów i usług. Takie wsparcie mogłoby obejmować adaptację przestrzeni, zakup odpowiednich urządzeń czy szkolenia pracowników.

Realizacja tych działań nie tylko uczyni Mazowsze bardziej przyjaznym i otwartym miejscem dla wszystkich, ale także wzmocni jego pozycję jako destynacji turystyki zrównoważonej, odpowiadającej na potrzeby współczesnych turystów.

Uczestnictwo w konkursie Top 100 Green Destinations

Top 100 Green Destinations to konkurs, który corocznie wyłania i wyróżnia najbardziej zrównoważone i ekologiczne destynacje turystyczne na świecie. Konkurs został stworzony w 2016 roku przez Green Destinations - organizację non-profit, która promuje zrównoważony rozwój w branży turystycznej. Celem konkursu jest uhonorowanie destynacji, które podejmują znaczące działania na rzecz ochrony środowiska, wspierania lokalnych społeczności oraz promowania odpowiedzialnego turystycznego wzrostu.

W konkursie Top 100 Green Destinations mogą brać udział różne typy destynacji, w tym miasta, regiony, parki narodowe, obszary wiejskie czy wyspy, które aktywnie wdrażają zrównoważone praktyki w zakresie turystyki. Destynacje zgłaszają swoje kandydatury, a następnie oceniane są przez ekspertów i specjalistów z zakresu zrównoważonego rozwoju i turystyki.

Na podstawie aplikacji publikowany jest ranking Top 100 Green Destinations (corocznie jesienią), a finaliści ogłaszani są podczas ITB Berlin w marcu.

Jakie korzyści przynosi uczestnictwo w konkursie?

Wyróżnienie w konkursie Top 100 Green Destinations to świetna okazja do promocji destynacji na arenie międzynarodowej, zapewniając jej większą widoczność i zainteresowanie wśród turystów z całego świata. Dzięki takiemu uznaniu destynacja zyskuje pozytywny wizerunek jako miejsce dbające o środowisko i wspierające lokalne społeczności, co może stać się istotnym atutem marketingowym. Proces aplikacji do konkursu wymaga analizy i dokumentacji działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, co skłania do podniesienia standardów działalności w tym zakresie i wdrażania bardziej kompleksowych praktyk.

Otrzymanie wyróżnienia ma również znaczenie w przyciąganiu bardziej świadomych turystów, którzy coraz częściej wybierają miejsca dbające o środowisko i lokalne dziedzictwo. Ponadto sukces w konkursie może zwiększyć zaangażowanie lokalnej społeczności, budząc dumę i motywując mieszkańców do aktywnego wspierania działań na rzecz ochrony przyrody i kultury. Tego rodzaju osiągnięcie może także przyciągnąć uwagę potencjalnych partnerów biznesowych oraz inwestorów, zainteresowanych współpracą z miejscem, które wyznacza standardy w turystyce zrównoważonej, dodatkowo wzmacniając rozwój regionu.

Jak wziąć udział w konkursie?

Uczestnictwo w konkursie składa się z dwóch etapów. W pierwszym etapie destynacja musi wykazać zgodność z 15 kryteriami Green Destinations, które dotyczą wszystkich czterech aspektów zrównoważonej. Jeśli destynacja spełnia przynajmniej 60% tych kryteriów, to może przystąpić do etapu drugiego, czyli „dobrej praktyki”. W tym etapie destynacje opisują dobrą praktykę z zakresu turystyki zrównoważonej, np. konkretne wydarzenie, projekt, itp. które przyniosło pozytywne rezultaty dla środowiska, kultury lub społeczności lokalnej. Termin na zgłaszanie chęci uczestnictwa w konkursie mija zazwyczaj w marcu/kwietniu, a termin na złożenie aplikacji w maju/czerwcu. Koszt udziału w konkursie to kwota około 600 Euro. Warunki uczestnictwa, daty i termin mogą się zmienić – są corocznie uaktualniane i publikowane późną jesienią.

Więcej informacji na temat konkursu można uzyskać na stronie internetowej:

 <https://www.greendestinations.org/top-100-destinations/>

„Raport z wdrożenia standardów turystyki zrównoważonej w województwie mazowieckim” opracowany został w ramach projektu „Inicjatywy, Współpraca. Turystyka zrównoważona” oraz konferencji o tej samej nazwie, która miała miejsce 14 listopada 2024 roku w Warszawie.

Projekt ten opiera się na upowszechnianiu wiedzy oraz informacji jak zrównoważona wersja świata może się rozwijać. Bez tego w Polsce zielonej transformacji nie przeprowadzimy.

Niniejszy raport jest zwieńczeniem pracy diagnostyki i syntezy zgromadzonej wiedzy oraz najnowszych informacji na temat tego, jak zielona transformacja się dokonuje i jak zmienia turystykę Polski.

Jest to opracowanie bardzo wszechstronne, obrazujące branżę turystyki - od mobilności zaczynając, przez inwestycje, a na kreacji i wdrażaniu dóbr konsumpcyjnych i żywności kończąc. Skupiamy się też na głównych trendach oraz pokazujemy, jak meandrują myśli oraz pomysły przedsiębiorców atrakcji turystycznych czy obiektów noclegowych niejednokrotnie szukających całkiem niekonwencjonalnych rozwiązań.

Dzięki zrównoważonemu rozwojowi sektora możliwe jest tworzenie nowych miejsc pracy w regionach wiejskich, a także rozwój usług nakierowanych na zdrowie czy aktywny wypoczynek.

Wyniki badania sondażowego dla grupy losowej beneficjentów z regionu ma charakter przedstawienia zaleceń do rozwijania i wdrażania celów SDG na poziomie województwa mazowieckiego.

Raport grudzień 2024

Badanie sondażowe zostało zrealizowane na zlecenie Polskiej Organizacji Turystycznej, we współpracy z Mazowiecką Regionalną Organizacją Turystyczną.

Opracowanie i redakcja 2024, Travindy, Anula Galewska

Opracowanie graficzne 2024, Travindy, Anastazja Szkarupa

Kontakt: pot.gov.pl, pot@pot.gov.pl

Partner medialny: Dziennik Rzeczpospolita Serwis Turystyka

POLSKA
ORGANIZACJA
TURYSTYCZNA

WSPÓŁPRACA
INNOWACJE
TURYSTYKA
ZRÓWNOWAŻONA